

Het gezin Van Paemel

Cyriel Buysse

bron

Cyriel Buysse, *Het gezin Van Paemel*. Volksdrukkerij, Gent 1903

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/buys009gezi01_01/colofon.php

© 2017 dbnl

Het gezin van Paemel

drama in vier bedrijven

Personen:

VADER VAN PAEMEL.
EDUARD, } zijne zonen.
DÉSIRÉ } zijne zonen.
KAMIEL, } zijne zonen.
BARON DE VILLERMONT DE WILDE.
MAURICE, zijn zoon.
MASCO.
DE PASTOOR.
SCHIETTEKATTE, veldwachter.
DE POSTBODE.
DE BRIGADIER.
DE GENDARME.
MOEDER VAN PAEMEL.
CELESTINE, } hare dochters.
CORDULE, } hare dochters.
ROMANIE, } hare dochters.
BARONES DE VILLERMONT DE WILDE.
GERMAINE DE SAINT-SIFFRIDES.

Het stuk speelt in een dorp van Vlaanderen in den actueelen tijd.

Het gezin Van Paemel

Eerste bedrijf

Eene ruime boerenkeuken en woonkamer, laag van verdieping, met bruingerookte balken. Rechts de haardstêe, met breeden schoorsteenmantel. Twee ouderwetsche leunstoelen, rechts en links van 't vuur. Boven op den schoorsteenriggel eene rij tinnen- en gekleurde borden. Tegen den achterwand een eetkast, waarop gemaakte bloemen onder glas rechts en links van een groot, bruinhouten Christusbeeld. Daarnaast een ouderwetsche Vlaamsche klok met houten kast en zinken uurplaat, en verder tegen den muur nog meer riggels vol met koper, tin en aardewerk. In den rechterwand, tegen den hoek, een deur. Links, in den achterwand, tegen den linkerhoek, een tweede deur. Midden in den linkerwand, tusschen twee kleingeruite ramen, een derde deur. In 't midden der kamer een vierkante tafel met enkele stoelen.

Eerste Tooneel.

MOEDER VAN PAEMEL, CÉLESTINE, ROMANIE, EDUARD.

Bij het ophalen van 't gordijn zit Eduard aan de tafel bij een lamp in een courant te lezen. Moeder van Paemel loopt heen en weer, nu eens tot aan den haard waar een ketel over 't vuur hangt, dan naar de eetkast, waaruit zij borden, vorken, lepels enz. neemt, die zij op tafel komt schikken. Links, op den voorgrond, naast een tweede tafeltje, waarop een aangestoken lamp staat, zitten Célestine en Romanie kantwerk te maken. De lezing van de courant schijnt Eduard erg te agiteeren. Van tijd tot tijd maakt hij een driftige beweging op zijn stoel, slaakt dof een korten kreet, pruttelt vertoornd enkele woorden, waarbij de vrouwen soms angstig-ondervragend opkijken.

MOEDER VAN PAEMEL

(tot Eduard).

Moar Edeward, jongen, wa schilt er dan? Wa zit-e gij doar azeu binnensmonds te babbelen?

EDUARD

(driftig de courant neerlegend).

Z' hên op 't volk geschoten, moeder.

M.v.P.

(verschrikt stilstaande).

Geschoten nog al! Wie datte?

ED.

De politie,... de gendarmes!

Célestine en Romanie houden op met kantwerken. Romanie luistert aandachtig, met groote, ernstige oogen. Célestine begint opnieuw te werken.

M.v.P.

Zijn d'r deuje?

ED.

(de courant weer opnemend).

In de twintig deuje en gekwetste, Waaronder verschillige vreiwen en kinders. De soldoaten worden binnengevraagd. De klasse van zeven en tachtig es al binnen en ze peizen dat de dieë van zes en tachtig euk zal opgeroepe worden.

M.v.P.

Och Hier, och God! de klasse van Kamiel! As hij euk moar nie opgeroepen 'n wordt!

ED.

Hij zal zonder ienigen twijfel opgeroepe worden as de troebels blijven duren.

(Heftig)

En de troebels zillen blijven duren, zeulang dat de boazen an d' eischen van 't wirkvolk gien voldoening 'n geven.

(Célestine houdt insgelijks weer op met kantwerken, maakt een kruis en begint in stilte te bidden)

. Wen zijn d'r nondedzju! beu van, van heul ons leven lang veur 'n dreug stik breud lijk oarme sloaven te blijven wirken. We wille recht, we willen ons diel van 't gien da we zelve moaken. En goat 't mee zachtheid niet, 't zal mee geweld gebeuren. We zillen der veure vechten, nondedzju! vechten tot den deud!

M.v.P.

Och Hiere, jongen, Edeward, zwijgt as 't ou belieft, zwijgt. Voader zal alle minuten thuis goan komen en ge weet hoe dat hij es, e-woar? Hij zou hem kwoad moaken en

't zoe weere ruize zijn. Toe Edewoard, jongen, leg gij die gazette liever wig, 't 'n zal meschien zeu irg nie zijn of da ge vreest

(wijst naar Célestine)

. Kijk, Célestine da jong zit al nen Onze Voader te lezen opdat er weer vrede zoe komen. Loat ons liever allemaol nen Onze Voader lezen.

(Zij gaat haastig, met gevouwen handen, naar de eetkast waarop het Christusbeeld staat en zinkt er biddend op haar knieën)

ED.

(toornig).

Schiedt er uit, moeder.

(Tot Célestine en Romanie)

. Dat er ne God van rechtveirdigheid woare, doar 'n zoên zulk gien gruwelooden op de weireld keune gebeuren, 'K 'n geleuve nie meer aan uldere God; d'r 'n es giene God veur d'oarme meinschen.

M.v.P.

(weenend).

O, zwijgt! 'n lastert niet. Ge goat 'n ongeluk over ons huis roepen.

CÉL.

(woedend tot Eduard).

Gie ketter die gezijt! Ons Hiere zal ou straffen.

ED.

O gij stomme kwezel woar da ge zit!

ROM.

(huilend).

Ha moar zwijgt, Edewoord, 'n loat ons nou ne kier gien ruize moaken.

Tweede Tooneel

DE VORIGEN, CORDULA.

CORDULA

(links op, met een vollen emmer melk in iedere hand).

Kijk ne kier! Wa es dât hier! Woarom zit-e guider hier te kijven en te schriemen?

(Celestine begint nijdig weer te werken)

. Woarveuren zit-e gij doar te lezen, moeder?

M.v.P.

(opstaande).

Ha moar dat 'n es gien kijven, Kerdula; 't es Edewoord die 'n beetsen overdreven es omdat hij in de gazette gelezen hêt dat de sandurms te Gent op 't wirkvolk geschoten hên.

CORD.

Geschoten!.. Woarom moên die sloebers op de meinschen schieten?

CÉL.

(vinnig, zonder van haar werk op te kijken).

Omdat 't goddeleuzen en vloekers zijn, die ulder plicht nie 'n willen doen.

CORD.

(met een minachtenden blik op Cèlestine).

Goddeleuzen, verdome!... Wa es da nou? Es da nou 'n reden om de meinschen deud te schieten!

ED.

(tot Cordula).

Ha moar Kerdula, 'n geeft ou toch de moeite niet van mee die stomme kwezel doarover te spreken. Ge weet toch wel dat da nie anders 'n kan spreken of van paster of van kirke.

CORD.

Ha nondedzju! Goddeleuzen! Hé-je dan nou nog ooit g'heurd?

(Zij gaat met haar emmers naar het achterhuis door de deur in den achtergrond links, en komt dadelijk, van haar vracht ontladen, terug)

. Ze zoên beter doen van d'oarme meinschen wa mier te betoalen veur al ulderen oarbeid, in ploatse van d'r op te doen schieten, de smeirlappen!

Derde Tooneel

DE VORIGEN, MASCO

MASCO

(links op. Steekt voorzichtig 't hoofd naarbinnen, terwijl hij iets achter zijn rug verborgen houdt).

Pst!... Es 'r gien belet?

(Allen kijken naar hem om)

.

CORD.

(lachend).

Ha!... deugeniet, zij-je doar al weere? Ala toe, kom moar heul-de-gansch binnen.

MASCO

(glimlachend binnentredend).

Schieten, zei-je gij doar.

(Haalt een doode haas van achter zijn rug te voorschijn)

. Kijk ne kier hier. Den dezen 'n es nie geschoten en hij es pertan⁽¹⁾ euk wel deud.

(Ontwaart Célestine en verbergt weer den haas achter zijn rug)

. Holà!...

(Fluit even)

.

ED.

G'n moet nie schouw zijn. Kom moar binnen en loat ouën hoaze moar zien. As de rijke hieren d'oarme meinschen doen omverre schieten, meugen d'oarme meinschen wel nen hoaze schieten.

M.v.P.

(angstig).

Joa moar, Masco, jongen, past toch op e-woar. Es 't ienen van den baron? As hij moest weten da g'r hier mee komt hij zoe ons doen verhuizen.

(1) Pourtant.

ED.

(nijdig schaterlachend).

Ha! nondedzju! es 't ienen van den baron! Nen hoaze van menier den baron! En woaraan zoe-je da keunen erkennen, moeder, dat 't ienen van den baron es? Hoe es 't toch meugelijk, moeder, da ga nie 'n verstoat da nen hoas an den dienen es die hem schiet!

MASCO.

Moar 'k 'n hè ik hem nie geschoten, zeg ik ulder. Schieten moakt al te veel laweid. Hij es in zijn dwoazigheid tegen mijne stok geleupen en 't es doarvan dat hij deud es.

CORD.

(lachend).

Ha! ha! ha!... O, Masco, gij zij nen deugeniet!

MASCO

(grappig opgewonden).

Dat 't gien woar 'n es! Kijk, hij zat doar zeu scheun op zijn poepken in 't midden van 'n partij eirdappels mee zijn veurpeutses zijne kop en zijn eurkes te wasschen. Azeu zie,

(doet, neergehurkt, de bewegingen van den haas na. Eduard, Cordula en Romanie zien hem lachend aan. Célestine werkt zonder opkijken door)

. Zeu, peis ik in mijn eigen, wacht 'n beetsen, 'k zal ou wa goan helpen. 'k Pakke mijn stoksken, e-woar?...

CORD.

(hem lachend onderbrekend).

Zeker nog al 'n lang stoksken, hè?

MASCO

(insgelijks lachend).

Bah joa! bah joa! Azeu nog al in de reden.

CORD.

En nog al dik euk, zeker?

MASCO.

Lijk of ge zegt, jonge dochter... Hawel, 'k kruip azeu stillekes achter zijne rugge mee mijn stoksken veuruit

(doet de beweging)

en as 't azeu heul scheune in 't midden boven zijn kopken es,....

CORD.

(lachend).

Leupt 'r hij zeker al mee ne kier tegen an?

MASCO.

Percies! G' hê het gezeid.

(Algemeen gelach ter uitzondering van Célestine, die nijdig voortwerkt en van moeder van Paemel, die bedenkelijk haar hoofd schudt)

. Ala, kijk, 'k 'n zoe meschien nie zjuust kunne zeggen of dat-ie hij noar mijn stokske gesprongen hêt of dat-e 'k ik uit mijn hand loate valle hè, moar altijd zeker es 't dat er hij mee zijn kopke tegen aan geleupen es, en dat 'r hij van gestorven es.

Vierde Tooneel

DE VORIGEN, SCHIETTEKATTE.

SCHIETTEKATTE

(van achter de deur links, die hij meteen half open duwt).

Es 't er gien belet?

Masco springt op, gooit den haas in een der leunstoelen bij den haard en laat er zich boven op vallen.

M.v.P.

(angstig).

Kom moar binnen.

SCH.

(op, met een stuk papier in de hand).

Elk ne goén ouvend. Es ildere Kamiel thuis? 'K hé hier 'n papierke veur hem.

M.v.P.

(met in elkaar geslagen handen).

Och Hier, och God, sampitter⁽¹⁾, moet hij binnen?

SCH.

Hij moe morgen binnen... De broave jongens zijn weere bezig mee op ildere peut te spelen in Gent.

Allen, roerloos, kijken Schiettekate zwijgend aan; Eduard met iets uitdagends, Masco met iets spottends in den blik. Moeder van Paemel begint eensklaps te weenen. Célestine hervat haar kantwerk.

M.v.P.

(snikkend).

Och Hiere da zijn dijngen! Och Hiere da zijn dijngen! En wij die hem hier toch zeu neudig hên!

(1) Garde-champêtre.

SCH.

(Legt het stuk papier op de tafel. Eduard neemt het op).

Tut, tut, tut, g'n moet doaromme nie schriemen, moeder van Poamel.

(Met een scherpen blik op Eduard en hooger klinkende stem.)

Loat z'r nondedzju! moar ne kier goed in schieten, in den boel; 't zal al gauwe gedoan zijn.

(Tot Masco, dien hij plotseling in den hoek van den haard, de beenen over elkander gekruist, ontwaart.)

Ah!... liefhebber van 't gebakken breud, zij-je doar euk, joa-g'? Ge zit doar, nondedzju! lijk nen baron in die zetel, mee ouw bienen over mallekoar gekruist. Ge moest er nog 'n flassche wijn bij hên en 'n sigare... A propos, keirel, ge moet oppassen, zulle! Z'hên ou weeromme zien leupen in den baron 's jacht en ze goan ou oppakken, zulle!

MASCO.

Mij, sampitter?... Wie hêt 'r mij in den baron's jacht zien leupe?

SCH.

Da es gelijk wie. 'K zegge da z'r ou in zien leupen, niet langer of van den uchtink nog.

MASCO.

Ha!... 'K hê ik doar wa konijneneten weest trekken, langs de kanten.

SCH.

Zoe-je gij wel⁽¹⁾. G'n moet gij giene lange stok mee hên om konijneneten te trekken. Past op, kerel, ge goat nog ne kier in den bak vliegen, 'k verzekeer 't ou.

MASCO.

Ha, nondedzju! 'K 'n zal toch zeker gienen hoaze schieten mee ne stok?

CORD.

E-waar?... Ha da es toch om mee te lachen.

SCH.

Ala toe toe, jongen, zwijg moar. Ge weet wel da 'k ou ken, e-woar! en da ge mij gien kont 'n keunt ophangen. En 't es bovendien de loaste kier da 'k het ou zegge, zulle!

(Tot moeder van Paemel.)

Hawel, moeder van Paemel, ès Kamiel...

ED.

(valt hem nijdig-spottend in de rede).

(1) 't Is niet waar.

Sampitter... Zoe-je gij peizen dat da nen hoaze van den baron was, woar da Masco op loerde?

SCH.

Hè?... 't Was van eigen ienen van den baron. Ge weet gij, nondedzju! toch euk wel dat 'r hier gien ander jacht 'n es.

ED.

(zelfde toon).

En woaraan keunde da erkennen, sampitter, as 't ienen van den baron es? An zijne steirt?

(Gedempt gelach van Masco, Cordula en Romanie.)

M.v.P.

(tot Eduard).

Ala toe toe, zwijgt.

SCH.

(wantrouwig).

Ah joa joa 't es woar, menier es socialist, 'k hà 't al vergeten. Weet-e wat dat-e gij doet, menier Edewoord: schiet gij euk ne kier nen hoaze woar dat ik het zie. Ge zilt al gauw ondervinden woaran dat g' erkent dat 't ienen van den baron es.

(Tot moeder van Paemel.)

Hawel, moeder van Paemel, ge zilt ouë zeune da briefke geên, e-woar? en hem zeggen dat hij zonder foute morgen oavond in zijn diepo moe zijn of dat hij anders op arrest zal vliegen. Ala, 'k goa 't ilder weinschen. Elk ne goên avond, en de gezondheid.

(Af links.)

MASCO

(opspringend met den haas triomfant in de hoogte).

Ha, ha! da es ienen van menier den baron!

(Neemt zijn deukhoed af).

Dag menier den baron. Hoe goat 't mee ou, menier den baron?

(Eduard, Cordula en Romanie schaterlachen. Moeder van Paemel maakt bedroefde en Célestine gescandaliseerde gebaren)

. 'n Blekt as 't ou blijft noar mij niet, menier den baron. 'n Blekt nie, zulle of 'k geef ou 'n flitter⁽¹⁾.

(Gooit den haas op den grond. Tot allen,)

Neem, eet den baron op; hij hee ilder zelf lang genoeg opgegeten.

GORD.

(schaterend).

O, Masco, gij zijt toch nen deugeniet! Azeu nen deugeniet lijk of ge gij zijt, dat 'n bestoat op de weireld nie meer.

CÉL.

(woedend).

't Es 'n schande! 'k Hope toch da voader hoast thuis zal komen.

MASCO

(1) Oorveeg.

(lachend tot Célestene).

Ha joa moar, Célestine, g'n moet gij doar nie mee in zitten, jong. G'n moet 't moar goan biechten an menier de paster as ge zonde ziet gebeuren. Hij zal ou nen Onze Voader of twintig veur ons ziele-zoaligheid doen lezen en we zillen al te goare noar den hemel goan.

CÉL.

(verwoed, tot Masco).

O gie sloeber, gie nieuweirt woar da ge stoat!

(Gelach van Eduard en Cordula)

.

M.v.P.

Ha moar schiedt er nou ne kier uit mee kijven en mee lachen. K'n wee nie hoe da ge de kroaze⁽²⁾ hêt van da te doen. Ik zoe mij deuschriemen as ik peize dat onze jongen nou wig moet en dat er hem zeuveel ongeluk kan overkomen mee al die troebels.

ED.

Hèm 'n zal d'r nie veel ongeluk overkomen, moeder. An d' oarme wirkmeinschen die moete vechten om van den honger nie te stirven, an de dië zal d'er ongeluk overkomen. De soldoa-

(2) Courage.

ten zijn gewoapend mee geweiren woar da ze honderde meters verre keunne mee schieten, moar d'oarme wirkmeinschen 'n hen nie anders of wa knuppels en wa stienen woarmee da z' an de soldoaten weinig of gien kwoad keunen doen. En doarom zeg ik nog ne kier dat 't 'n schande es as ne soldoat, die toch euk moar nen oarme meinsch 'n es, op ander oarme meinschen, die zijn broers en zusters zijn, durft schieten.

Vijfde Tooneel

DE VORIGEN, VADER VAN PAEMEL, DÉSIRÉ, KAMIEL.

(Links op, in arbeidskleeren, met de spade in de hand of op den schouder. Désiré hinkt).

V.v.P.

(Gaat zijn spade in een hoek zetten).

't Es hier congres, geleuf ik, of ruuvelussie, da ze klappen van te schieten.

(Kijkt naar den haas op den vloer)

. Wa betiekent datte? Wie hêt 'r dien hoas hier gebrocht?

(Tot Masco)

. Hé-je gij dat geweest, Masco!

MASCO.

Joa ik, boas Van Poamel, da es ienen veur ou as g'hem wilt.

V.v.P.

Ge zij bedankt, we'n moên da hier nie hên. We'n zijn wij geen barons die hoazen eten; we zijn wij boeremeinschen, die roggebred eten, en pap, en eirdappels, en somtijds ne kier 'n stik vet virke vleesch as den tijd nie àl te slecht 'n es.

MASCO.

Joa moar, g'n moet gij hem nie betoalen, ge krijgt hem veur niet!

V.v.P.

(Raapt den haas op en gooit hem kalm buiten).

'K 'n moe hem nie hên, zeg ik ou. En weet-e wat dat er bovendien nog van 't affairen es, Masco: da es da 'k geiren zoe hên da g'hier mee gien hoazen mier in huis 'n komt, verstoaje datte? Da zijn hoazen die-je gij goat schieten in den baron's jacht, en 'k ben 't e-kik die d'r kolleke zoe veuren bloazen as 't moest uitkomen. 'K loat ou hier komen omda ge mee Kerdula vrijt, moar 't es op conditie da ge mij in gien moeielijkheden 'n brengt mee mijne propretoarus, hé-je da verstoan, Masco? 'K 'n

hê gien goeste van veur ou te moete verhuizen, weet ge? d'r 'n schiet van nou af an al nie veel over tusschen den baron en mij.

(Tot

moeder Van Paemel)

: Hoe zit da hier, moeder? Zoên we kennen eten? 'K zie ze vliegen⁽¹⁾.

M.v.P.

Joa joa g', voader, ge keunt eten as ge wilt, alles es geried. Moar weet-e wa dat er gebeurd es?

(Huult)

. De sampitter hêt doar geweest mee 'n briefke veur Kamiel as dat hij morgen binne moet.

KAMIEL.

(verschrikt).

Ik?...

V.v.P.

Woar veuren datte, nondedzju!

M.v.P.

Ha veur die troebels die doar nou weere zijn mee da wirkvolk in Gent.

V.v.P.

Ah! nondedzju! nondedzju! nondedzju! en zjuust in 't volle van 't wirk! Ha die verdomde leege smeirlappen.

K.

En moet da nou direct zijn? Woar es da briefken, moeder?

M.v.P.

(geeft hem het briefje).

Ha kijk jongen, lees gij datte. 'K 'n wee ik niet wa dat er doar op stoat. De sampitter hêt hij toch gezeid.

V.v.P.

(loopt gejaagd heen en weer).

Ha nondenondenonnedomme! En al da wirk doar blijft liggen

(woedend)

. Waarom 'n schieten ze ze van den ieste kier nie deud, nondedzju!

ED.

(1) Ik heb grooten honger.

Wie zoên ze moeten deudschieten, voader? De rijke propretoarussen en de greute fabriekanten?

V.v.P.

(opgewonden).

Wie ze zoên moeten deudschieten?... Ha! de sloebers, de leeggangers die nie mier 'n wille wirken, de dieë zoên ze moeten deudschieten. Da 'k ik nondedzju keunijnk woare 't zoe gauwe gedoan zijn. 'K zette kanons en peirdevolk op d' hoeken van al de straten en 'k scheut en sloeg er in lijk de musschen.

ED.

Zeu, voader, gij die zelven moar nen oarmen boer 'n zijt, gij die zelve moar 'n zijt gelijk ne wirkmeinsch, ge zoedt gij op d'oarme wirkmeinschen helpe schieten?

V.v.P.

(dreigend).

Joa ik, nondedzju! 'k zou d'r zeker op helpe schieten! 'K 'n zoe verdome nog nie wachten,... op die smeirige leeggangers!

CEL.

Ha moar, voader, 'n vloekt toch azeu niet! Da es nou tòch te wried.

V.v.P.

Zwijg, gij. Hou gij ou bezig mee ou wirk en 'n bemoeit ou mee mijn affaires niet.

ED.

(driftig).

Hawel, voader, en ik zegge dat 't 'n schande es van op d' oarme wirkmeinschen te schieten! En 'k zegge da Kamiel ne lafoard en ne meurdenoar es as hij op 't wirkvolk durft schieten!

M.v.P.

(tot Eduard; smeekend).

O, Eduard, as 't ou belieft...

V.v.P.

Van 't wirkvolk! Wie spreekt er van 't wirkvolk! 'K spreke van de sloebers en de leeggangers die nie 'n wille wirken!... Van de dieë spreek ik,

(met een uitdagenden blik op Célestine)

. Nondedzju!

ED.

Voader,... die meinschen zijn in wirkstoakinge gegoan omda ze nie genoeg 'n wonnen om d'r van te leven, terwijl de rijke fabriekanten en de greute propretoarussen nie 'n weten wa gedoan mee 't geld dat d'oarme wirkmeinschen veur ilder verdienen. Die meinschen 'n vroagen nie beter as van te meuge wirken, moar z'n willen nie uitgehongerd worden om veur ilder miesters schandelijke fortuneen bijeen te zoamelen. Ik weet er van te spreken. Ik wete wat da oarmoe-lijjen es. Z' hên mij van mijn wirk bereufd omda 'k veur mijne sloavenoarbeid drei centimen per ure verheuginge van leun durfde vroagen. Z' hên mij in d' oarmoe gesmeten, z' hên mij gedwongen om hier in ilder huis om 'n stik breud te komen bedelen, terwijl da Zenobie en heur kinders in heur eigen huis moeste gaan bedelen... hawel, vader, 'k zoe ne kier wille weten wat dat-e gij zoudt doen as den baron ou azeu in d'oarmoe dompelde, as hij ouë pacht dee opsloan tot da g' hem nie mier betoalen 'n keunt, as hij ou uithongerde, as hij ou deud dee wirken veur 'n leun woar da ge nie mier van bestoan 'n keunt?

V.v.P.

Wa da 'k zoe doen? Wirken zoe 'k doen, es 't hier niet dan elders. Moar wirken, nondedzju! tot da 'k 'r bij valle, en nie leegleupen, lijk of ge gij wèl gedoan hêt. Spiegelt ou ne kier an Désiré, dien duts van die jongen mee zijn gebrekelijk bien. Dât es ne wirker! G'n zilt den dienen, nondedzju! nie leeg zien leupen! leegganger woar da ge zelve zit.

ED.

(driftig opstaande).

Ik, voader! Ik, ne leegganger?

M.v.P.

(huilend).

Och Hier! 'n kijft toch niet! D'r es hier al droefheid genoeg in huis.

V.v.P.

(tot Eduard).

Joa, gij, ne leegganger! ne leegganger!

Dat-e giene leegganger 'n woart zoe j' hier al drei weken zitten zonder iets te doen?
Zoe-je nie liever...

ED.

(hem driftig onderbrekend).

Voader, gij weet gij heul goed da 'k ik van den boeren-arbeid gien verstand 'n hê,
omda 'k het nooit gelierd 'n hê. Gij weet heul goed da nen ijzergieter gien boer 'n
es, en dat-e gij zelve nie mier verstand 'n hêt van *mijn* wirk as da 'k ik verstand 'n hê
van 't ouwe.

M.v.P.

Ach Hier! as 't ou blijft, as 't ou belieft! Ach Edewoord jongen!

V.v.P.

Nien ik... 'K 'n hê d'r gien verstand van, moar 'k'n ben nondedzju bij ou nie kome
scheuën euk! 'K ginge nog liever stront roapen!

ED.

(woedend opspringend).

Zeu, voader, ge verwijt mij 'n beetsen eten da ge mij in d'oarmoe hier gegeven hêt.

(stapt driftig naar de deur toe)

. 't Es goed. 'k Zoe nou nog liever van honger stirven of hier nog 'n bete breud te
vragen.

M.v.P.

(houdt Eduard vast).

O nien, Edewoord, jongen, o nien, nien. 'n goa toch nie wig!

ED.

Wig, moeder!... Of 'k wig goa!

(algemeen rumoer en stemmengeluid)

CORD.

(driftig en huilend).

Ha, voader, woarveuren moet-e gij Edewoord da verwijten! Zij-je nie beschoamd?

V.v.P.

(tot Cordula).

Wilt-e gij ne kier ou smoel houên, joa g'! Doar 'n es hier niemand die mij iets te commendeeren hêt, weet-e gij dat?

ED.

(worstelt zich uit moeder van Paemel's omarming los).

Nie, nie, moeder, 'k goa wig! 'k goa wig! Rechte weere noar mijn kameroaden, die vechten voor ulder leven.

M.v.P. en ROM.

(te gelijk hevig huilend).

O, Edeward, as 't ou belieft, 'n goa toch nie wig!

V.v.P.

Tut, tut, tut! Loat hem moar goan, en da z'r moar op 'n schieten. Hij 'n zal giene voet uit zijne wig zijn.

M. v. en ROM.

(snikkend).

O!... O!... O!...

Célestine blijft zenuwachtig doorwerken zonder op te kijken. Kamiel staat roerloos recht tegen den schoorsteenmantel geleund. Désiré loopt gejaagd hinkend heen en weer.

ED.

(tot Kamiel).

Kamiel... 'n schiet op de wirkmeinschen niet, want ge zoedt op ouw eigen broere keune schieten!

V.v.P.

Kamiel zal zijn plicht doen. Hij zal doen wat da zijn euverheden hem commendeeren.

M.v.P.

Oo!... Oôôô!... Oôôô!...

CORD.

(woedend, tot vader van Paemel).

Zeu hij moe zijn eigen broere vermeurden!...

ED.

(duwt zacht moeder van Paemel terug).

Loat mij goan, moeder, op ou 'n ben ik nie kwoad.

(Gaat naar de deur links. Tot Kamiel, terwijl hij heftig op zijn borst slaat)

. Kamiel!... ik zal op den ieste rang stoan van de wirkstoakers en 'k zal ou erkennen.
Schiets boven d' heufden, Kamiel! 'n Schiets op ow eigen broere niet!

(Plotseting af, door de deur links)

M.v.P.

(valt snikkend tegen de gesloten deur).

Oôôô!... Oôôô!... Oôôô!...

V.v.P.

(ruw).

Ala, moeder... es da spel hoast gedoan? Keunen w'eten?

(Zet zich met een ruk op een stoel aan de tafel)

M.v.P.

(snikkend).

Joa g'; 't es geried.

Allen komen om de tafel zitten, terwijl moeder van Paemel een schotel van den haard neemt en hem opdischt.

Tweede bedrijf

Het erf der boerderij. Links op den voorgrond een hekje. Daarnaast schuur en stalling. Rechts, het woonhuis. In 't midden den boomgaard met fruitboomen. In den achtergrond een vergezicht over de velden.

Eerste Tooneel

*DE BARON, DE BARONES, MAURICE, GERMAINE, VADER VAN PAEMEL, DÉsirÉ, CORDULA, ROMANIE.
LATER MOEDER VAN PAEMEL.*

Bij het opgaan van 't gordijn liggen vader van Paemel, Désiré Cordula en Romanie hier en daar onder de schaduw der boomen in het gras te slapen. De barones komt uit het woonhuis. De baron, Maurice en Germaine staan wachtend bij het hekje. Af en toe hoort men gekraai van hanen.

DE BARONES

(boos).

Il n'y a personne, absolument personne. Je te l'ai dit plus d'une fois, Gontran, ces gens sont des paresseux, qui laissent tout à l'abandon.

DE BARON.

Je pense qu'ils sont tous aux champs.

DE BARONES

(ontdekt een der slapers onder een boom).

Ah! par exemple! Voilà qui est trop fort!

(Ontdekt een tweede en een derde)

. Non, mais regarde moi ça: ils dorment, tout simplement, comme s'ils n'avaient pas autre chose à faire.

DE BARON

(verbaasd).

Ah bah!

(Nadert tot Vader van Paemel)

. Hè, Van Paemel. slaap je dan?

V.v.P.

(half ontwaakt).

Heu!... wa scheelt er dan? Hoe laat es 't al?

(herkent plotseling den baron, richt zich dan overeind, en dan geheel op)

. Heu!... menier den b'ron, zij-je gij doar!

(neemt zijn pet af)

en mevreiwe, en menier Maurice, en gezelschap.

(Tot de andere slapers, met gillende stem)

. Alo! op doar!

(Désiré, Cordula en Romanie ontwaken en rijzen langzaam op. Tot de bezoekers)

. Excuseer, menier den b'ron, en mevreiwe, 't es vroeg op te zijn, 's morgens, en we lagen 'n beetse te noenstunden.

(Roept in de richting van het woonhuis)

. Hé, moeder, woar zit-e dan?

(Tot de bezoekers)

.

Kom binnen, menier den b'ron, en menier Maurice, en mevreiwe en gezelschap, ge gâat ulder 'n beetje zetten.

DE BARONES

(uit de hoogte).

Iek bijn geweest in huis, Van Paemel, en uw vrouw is daar niet.

V.v.P.

Toet toet⁽¹⁾, mevreiwe, z'es doar zeker, moar ze lig woarschijnlijk euk 'n beetse te rusten. Hà, moeder!... Filemiene!... nondedzju! woar blijft-e dan?

M.v.P.

(komt haastig, half aangekleed, uit het huis geloopt).

Wel, menier den b'ron, en mevreiwe, en menier Maurice en gezelschap, wa plezier van ulder, hier te zien. Da es toch woarm, e-woar? en zulk 'n scheun weere! Exuseert, mevreiwe: 't es 's morgens toch zeudoanig vroeg op te zijn en en we lagen wij amoal 'n uurken te noenstonden. Kom binnen, mevreiwe, en menier den b'ron en gezelschap, ge goat ulder 'n beetse zetten en 'n beetse rusten. Zoe-je gien gloazeke melk drijnken.

(Weigerende hoofdschudding van den baron en de barones. Tot Germaine)

. En gij, mejonkvreiwe?

DE BARONES.

Merci, bazin Van Paemel, wij zul niets gebruik, maar breng ons hier wat stoel. Wij zijn moe en zul 'n beetje rust, onder de booms.

M.v.P.

Lijk of ge wilt, mevreiwe, 'k goa d'r direkt omme.

(Zij loopt haastig in huis en komt terug met stoelen. Intusschen komen Désiré, Cordula en Romanie de bezoekers groeten).

DE BARON

(tot Van Pamel, terwijl hij met de hand naar den zoon en de twee dochters wijst).

En lig die ook zoo te slaap, Van Paemel! Maar die zijn veel te jong om over dag te slaap, die moet binst den dag werk, en 's avends slaap.

M.v.P.

(biedt stoelen aan).

As 't ou belieft, mevreiwe, as 't ou belieft, menier den b'ron.

(1) Jawel.

(Spoed zich weer in huis).

V.v.P.

O,... menier den b'ron, zonder dat ge 't mij kwoalijk neemt, 't zijn nistige⁽²⁾ jongens die 'k hê en ze doen doanig ulder deveuren⁽³⁾. Z'hên acht doagen achterien gesleten⁽⁴⁾, menier den b'ron, van ten tweeën van den uchtijnk tot den halver tien van den oavend.

M.v.P.

(met stoelen).

As 't ou belieft, menier Maurice. As 't ou belieft, mejonkvreiw.

DE BARONES

(tot van Paemel).

Jawijl, Van Paemel, maar veel

- (2) Vlijtige.
- (3) Devoir.
- (4) Vlas geogst.

slaap is toch de manier niet om goed door de wereld te kom, dat weet gij ook wel.

(Terwijl de barones spreekt kraait luid een haan)

CORD.

(vrijpostig).

Van ten tienen van den oavond tot den tweeën van den uchtijnk, mevrewē, en dan nog 'n uurken 's noens, en anders heul den dag ziere wirken. dat 'n es tòch nie te veele sloapen, denkt 't mij.

(Germaine fluistert iets in 't oor van Maurice)

MAUR.

(tot de barones, met een blik op Cordula).

Dis, mère, est-ce celle-là que tu veux donner à Germaine comme femme de chambre?

DE BARONES.

Ah non, par exemple!... L'autre.

GERM.

Heureusement, car elle ne me plait pas du tout, la première. Son ton est d'une impertinence!...

M.v.P.

(tot de barones).

Joa moar, mevreiwe, ze zijn jong en struisch, en ze keunen zij doar wel tegen, tegen 'n beetse veel wirk. Moar 't es spijtig, e-woar! da we nou precies Kamiel moete missen en toch zeu overleit zijn van wirk!

DE BARONES.

Die is weer opgeroepen bij den troep, nie waar?

M.v.P.

Joa hij, mevreiwe, mee al die troebels-ewoar? Da es toch 'n dijngen! En hier zeu neudig zijn!

DE BARON

(tot Van Paemel).

Het is spijtig, Van Paemel, dat uw oudste zoon zich nie beter wil gedraag. Ik heb gehoord, en dat doet mij veel verdriet, dat hij in Gent aan de hoofd staat van een bend socialiste grévistes die schrikkelijk veel kwaad doen.

(Opnieuw schel gekraai van een haan)

V.V.P.

Menier den b'ron, 't es ne sloeber, en 'k zeg hier rechtaf, al es 't mijne zeune. Moar 't 'n is mijn schuld niet, menier den b'ron, 'k 'n kan d'r niets an doen. 'K hê al gedoan wa dat er in mijn macht bestond om 't hem te beletten.

DE BARON.

Ik wil 't geloof, Van Paemel. Maar, wil ik u nog wat zeg: gij zoudt moet meer voorzichtig zijn in de keus van de vriend en kennis waar uw kinderen mee omgaat. Daar hebt ge bij voorbeeld die Masco, die leelijke pensejager⁽¹⁾ die al mijn wild skiet en pak, die laat gij vrijen met uw tweede dochter, is 't niet zoo?

(Beweging van Cordula. Van Paemel schudt bedenkelijk zijn hoofd).

(1) Wildstrooper

V.v.P.

't Es azeu, menier den baron, en 't es heul straf tegen mijn goeste, da weten z' alle twee. Moar wa kan ik doar an doen? Hij es ne jongen van goeje famielde en die 'n heul scheun stuiverken zoe bezitten as hij wilde deugen. En zonder Kerdula 'n kan ik hier nie veurt, menier den b'ron. Ze wirkt lijk 'n peird en ze spoart ons wel twee meissens uit. Wil ik heur die vrijoage verbiên z' es in stoat om met hem weg te leupen.

CORD.

(nijdig).

Die jongen n' doe niemand gien kwoad.

DE BARONES.

Nee, maar hij doet veel kwaad in onze chasse,

(tot Van Paemel)

en wij zal toch gaarne wil, van Paemel, dat hij niet mier...

(Het gekraai van een haan valt de barones zóó schel in de rede, dat zij even moet ophouden met spreken. Nijdig)

. Maar van Paemel, wat is dat hier toch voor een violent lawaai, wij kun niet meer spreek!

V.v.P.

't Es die vuilkleut van dien hoane, mevreiwe.

(Tot Désiré)

. Ala toe, Désiré, doe hem ne kier zwijgen; we verstoan hier mallekoar nie mier.

DÉS.

'k Goa mee ienen noar mijn wirk, zulle.

(Gaat hinkend naar den achtergrond, met groote bewegingen der armen, of hij het beest verjaagde.)

GERM.

(Tot Maurice).

Comme il boite! Est-ce celui-là que tu as blessé d'un coup de fusil, dans une traque?

MAUR.

Oui, je crois bien que c'est celui-là.

GERM.

Tu as sans doute dû lui donner beaucoup d'argent?

MAUR.

Comme ça. Il a eu un louis. C'est le tarif.

DE BARONES.

Enfin, Van Paemel...

(Plotselings valt de baron met een gil scheef van zijn stoel)

Gontran!... qu'est-ce que tu as? Tu n'es pas bien!

V.v.P.

(helpt den baron weer opstaan).

T'en es niets, mevreiwe. 't Es de pikkel van zijne stoel die in 'n molshol geschoten es.

DE BARON

(boos, klopt de aarde van zijn kleeren).

Ja maar, Van Paemel, waarom boucheert gij ook de molshol niet? dat zou al beter zijn dan hier te ligge slaap.

V.v.P.

Ha! 'K'n doe nie anders, menier den b'ron. 't Es mijn ieste wirk iederen uchtijnk van ten dreien as 'k buiten kome. Moar g'n vin gij toch de loaste mol niet, e-woar?

DE BARONES

(opgewonden).

Ja maar, Van Paemel, de baron had wel zijn been kunnen breek. Ik sta te beef van de schrik.

MAUR.

(tot Germaine).

Sont-ils cyniques, ces rustres, dis?

GERM.

(vliegt plotseling op, hollend eu gillend over den boomgaard).

Ha!!... ha!... ha!... Maurice!... Maurice!... Au secours!... Au secours! Aââh!...

(Ontsteld vliegen allen haar na.)

MAUR.

Qu'est-ce qu'il y a! Tu deviens folle, toi!

GERM.

Une chenille!... une horrible chenille!... Là, là... là! sur mon épaule!... dans mon cou! Aââh...

MAUR.

(gooit de rups op den grond en vertrapt ze).

Là,... là... ce n'est rien Elle est écrasée.

DE BARONES

(verontwaardigd tot den baron).

Ils n'échenillent donc pas même leurs arbres, ces fainéants!

(Tot van Paemel)

. Waarom neemt ge niet weg de rupsen van de boom, van Paemel?

V.v.P.

Ach Hiere, mevreiwe, kan ne meinsch nou de loaste rissem van nen beum wignemen? 't Goa hier nog stijf wel, want we zitten d'r heule doagen achter. Kijk ne kier noar boer Landuit's hof, wat dat er doar op zit van rissems, op dien boogoard.

Allen gaan langzaam weer zitten. De baron kijkt wantrouwend onderaan zijn stoel. In den achtergrond ziet men Désiré hinkend heen en weer rijden met een kuip op een kruiwagen.

DE BARONES

(tot van Paemel).

Enfin van Paemel, om tot ons gesprek terug te kom, wij zul gaarne wil dat die Masco hier nie mier kom. Wil uw dochter met hem loop dat moet zij weet, maar hier mag die Masco niet meer kom of gij moet verhuis.

(Cordula beleedigd in huis af).

V.v.P.

't Es het goed, mevreiwe, ge zij gulder hier miester, hij 'n zal hier nie mier komen...
Moar nondemilledzju!...

(Verontwaardigd gebaar der barones)

pardon mevreiwe, 'k wille zeggen dat 't zulk n' dijngen zoe zijn veur mij da ze mee hem moest wigleupen. 'K 'n kàn ze nie remplaceeren, mevreiwe. Mijn wijf 'n es moar 'n halve panne mier, mijn ouwste dochter zit heule godsche doagen in 't kleuster of in de kirke, 'k'n zoe verdeeke! nie anders mier hên of Romanie

(wijst naar Romanie)

die heul broaf en nistig es, moar toch nog zoo jong, mevreiwe.

DE BARONES.

Ja, Van Paemel, dat doe mij spijt, maar ik moet u toch nòg iets zeg. Ik zal zeer gaarn uw jongste dochter daar,

(wijst naar Romanie)

in mijn dienst neem om haar op te voed als femme de chambre...

ROM.

(verschrikt).

Och Hierel!...

DE BARONES.

Voor mijn zoon Maurice, die binnen eenige maand gaat trouw

(wijst naar Germaine)

met mademoiselle de Saint-Siffrides.

In den achtergrond ziet men Désiré drukker met kruiwagen en kuip heen en weer gaan.

M.v.P.

(wanhopig).

Ha! moar mevreiwe toch! Ha moar mevreiwe toch!

DE BARONES.

Ja,... ik heb ze noodig, en ik zal zeer verlang dat zij zal kom.

(Tot Romanie)

. Gij heb daar toch niet tegen om op de kasteel te kom, en daarna bij mijnheer Maurice, niet waar, Romanie?

ROM.

(diep treurig).

Ha,... as 't het absoluut moet, e-waar, mevreiwe? Ge zij gulder ons miesters en we moete wij g'heurzoamen. Moar 'k zoe toch zeu veel liever thuis blijven.

(Zij begint te huilen).

V.v.P.

(krabt zich wanhopig in de haren).

Hêjêjêjêjêjê! Woar moet da hier noartoe! Woar moet dat hier noartoe?

M.v.P.

(insgelijks huilend).

Och Hierel! da zijn dijngen! da zijn toch dijngen!

DE BARONES.

Gij hebt zeer ongelijk, vrouw Van Paemel, van daarvoor te schriem. Het is een groote eer die ik uw dochter aandoe. Het is tegenwoordig heel moeilijk om goede femmes de chambres te krijg, en dat ik haar neem is een bewijs dat ik confiance in haar heb. Zij zal bij mij schoone manier leer en u een schoone huur aanbreng, veel meer dan zij hier op de boerderij kan verdienen.

M.v.P.

Och Hiere, mevreiwe, wa zijn-e wij, boerenmeinschen, mee die scheune menieren? Dat 'n dient ons toch tot niets.

Sinds een oogenblik heeft Germaine haar zakdoek uitgehaald en houdt het voor haar neus, alsof zij vieze lucht rook. Maurice doet weldra hetzelfde. Op haar beurt snuift de barones wantrouwend de lucht op.

MAUR.

(tot de barones).

Quelle peste ici, mère! Qu'est ce donc?

DE BARON.

(haalt insgelijks zijn zakdoek uit).

Oh!... C'est insupportable!

DE BARONES

(ook plotselings met haar zakdoek vóór den mond).

Pouah... Qu'est-ce qui se passe? D'où vient cette odeur nauséabonde?

(Tot van Paemel)

. Wat is dat hier voor 'n abominabele stank, Van Paemel?

V.v.P.

(verwonderd).

Ne stank, mevreiwe!... 'k 'n geriek ik niets.

MAUR.

(wijst naar Désiré in den achtergrond).

Oh! c'est là, cet homme, avec sa cuve. Il transporte des ordures.

V.v.P.

Ah joa, 't es misschien Désiré. Hij es bezig mee oale voeren. We moeten toch zurgen veur ons eirdappels en ons boterhammekes, e-woar, mevreiwe?

GERM.

Ah!... c'est ça qui fait les pommes de terre et le pain! Quelle horreur! Je ne mangerai plus que de la pâtisserie!

DE BARON.

Oui, mais il faut pourtant admettre...

MAUR.

Mais, père, pourquoi est-ce qu'il n'emploie pas les engrais chimiques?

DE BARONES

(tot den baron).

Il me semble aussi, Gontran, qu'il pourrait fort bien...

(Ongeduldig gebaar van den baron. Tot van Paemel)

. Dat riekt zoo slecht, Van Paemel, waarom gebruik gij geen chimique vette?

V.v.P.

Semiek! mevreiwe. Ik semiek gebruiken!... Mevreiwe, doar 'n hê 'k gien geld veuren.

DE BARON

(haastig).

Nee, nee, Van Paemel heeft gelijk, de chimique mest is veel te duur en veel te veel vervalscht.

(Tot de barones)

. Voyons, n'insiste donc pas, Eléonore, comment veux tu que nous augmentions son loyer si tu lui fais jeter son argent en engrais chimiques?

DE BARONES.

Mais alors qu'il cesse au moins de contaminer l'air tant que nous sommes ici. On aspire les microbes des pires maladies contagieuses.

(Tot van Paemel, met haar zakdoek voor den neus)

. Doe hem toch ophou, Van Paemel, wij kun hier nie meer respireer van de slecht reuk.

V.v.P.

Lijk of ge wilt, mevreiwe

(tot Désiré)

. Heu Désiré!... Dees!...

DÉSIRÉ.

Wa es er?

V.v.P.

Uitschiên mee oale voeren, jongen. 't Stijnkt te veele, zegt mevreiwe.

(Onduidelijk gebrom van Désiré.)

DE BARONES

(tot vader Van Paemel).

Zoo dus, dat is in ord, nie waar? met Romanie. Ik zal wil dat zij maandag aanstaand op de kasteel kom. Gij, of Désiré kan haar koffer breng met de kruitwag. Maar de kruitwag moet eerst goed worden gewasch, dat hij niet slecht meer riek als hij op de kasteel kom.

(Romanie)

langzaam af, in den achtergrond)

. Maar nu, Van Paemel, is er nog een andere kwestie.

(Korte pauze)

. Gij woont hier te goedkoop, Van Paemel.

(Verschrikt gebaar van Van Paemel en zijne vrouw)

. Wij zul u niet gaarne doen verhuis, want gij zijt brave meinsch, maar als gij hier wilt blijf, zult gij vijf honderd frank par jaar moet opslaan.

Moeder van Paemel slaat ontsteld de handen in elkaar. Vader Van Paemel springt als onder een zweeps slag op.

V.v.P.

Vijf honder fran opsloan, mevreiwe! Vijf honder fran opsloan! Moar 't es 'n reinewoassie!⁽¹⁾ K'n kàn ik nie opsloan, mevreiwe! K'n kàn ik da nie opbrijngen! 'K zitte nou al overpacht!

DE BARON.

Zie, van Paemel, ik zal kaart op tafel met u speel. Uw buurman daar, boer Landuijt, heeft een zoon die gaat trouw, en hij heeft mij vijfhonderd frank meer geoffreer voor de hofsteê die gij pacht.

V.v.P.

Ah! die sloeber! Ah die leulijke sloeber! Watte! die sloeber kom mij 't breud uit mijne mond pakken, ik die dag en nacht moe beulen om in d'oarmoe nie te dompelen!

DE BARON.

Dat zal toch zoo erg niet zijn, Van Paemel. Als dat zoo slecht was zou uw concurrent daar geen vijfhonderd frank meer voor offreer.

V.v.P.

Zeu irg niet, menier den b'ron! Zeu irg niet!

(Korte pauze)

. Menier den b'ron, en mevreiwe, da es nou mier of tsjestig joar da onz' famiele op hulder goed weunt. Mijn greutvoader zoaliger hêt deez hofsteê van ouw greutvoader gepacht, mijn voader zoaliger hê ze van ouw voader gepacht, en ik hê ze gepacht van ouw voader en van ouw. Heel onz' famielde, menier den b'ron, hê heur leven lang 'n famielde van treffelijke meinschen en felle wirkers geweest. As mijn greutvoader hier op d' hofsteê kwam, bezat hij over de drei en twintig duust fran, da hê 'k altijd van mijn voader heure zeggen. Hawel, menier den b'ron, mee zijn leven lang te wirken en te sloaven, mee te zurgen en te spoaren cens veur cens, hêt hij aan zijn kinders, as hij stierf, negen en twintig duust fran achtergeloaten. Zeu da was

(1) Ruïne.

omtrent zes duust fran dat hij veuruitgegaan was, mee heel zijn leven hard te wirken.
En dat

was dan nog de goên tijd! Mijn voader hâ twie broers en 'n zuster, da was veur ieder, alle kosten afgerekend, nog gien zeven duus fran. Mijn moeder hâ van heure kant omtrent tien duus fran, en doarmee, en mee 't zijne, es mijn voader op d' hofstêe gebleven. Wulder, as mijn voader stierf, 'n woaren moar drei kinders, menier den b'ron: ikke, mijn broere Justien die in Amerika es, en mijn zuster die getreiwde es in de Woale-pays. Hawel, menier den b'ron, as voader stierf en da alles vereffend was, 'n bleeft er moar vijftien duus fran mier over, veur ieder vijf duus fran. Da was 't begin van den slechten tijd, menier den b'ron, en mevreiwe. Mijn wijf, menier den b'ron, hâ zeven duus fran, zeu da we toch weere twaalf duust te goar hân om in den boerestiel te blijven. 'K hâ d'r moed op, menier den b'ron, den dag da 'k hier veur mijn eigen rekenijng begon. 'K dacht in mijn eigen: de tijen zillen beter worden, 't zal weere worden lijk in de goên tijd van greutvoader. Moar 't hê wa anders geweest! 'K hê drei kiers de koeploag in mijn stallen g'had, 'k hê twie peirden deud g'had van de balgpijne, 'k hê acht kinders g'had, menier den b'ron en mevreiwe. Mijn eiwste zeun es gestorven van 'n verhitheid in den heutijd; mijnen derden es verongelukt deur 't sturmen van zijn peirden; mijn twiede dochter es gestorven van de teirijng. Al d' ander, uitgenomen Edeward, die op zijn zestienste joar noar de stad goan weunen es, 'n hên nie opgehoûen hier dag en nacht mee ons op 't hof te beulen en te sloaven, zelfs dien ongelukkigen duts

(met een snik in de stem)

van Désiré, die deur menier Maurice zijn rechterbien half afgeschoten es. Da es nou op 't twie'n dertigste joar da 'k hier veur mijn eigen rekenijng boere, menier den b'ron, twie en dertig joar van standvastig wirken, en zurgan, en sparen, en alle joaren treiwe mijne pacht betoale,... hawel, menier den b'ron, da 'k hier morgen alles moest verkeupen, in ploatse van de twaalf duuzen fran die 'k hier over twie en dertig joar mee mijn vreiwe te goare ingebrocht hê, 'n zoe 'k meschien gien twaalf duuzen cens mier hên.

MAUR.

(tot Germaine).

Ce qu'ils sont rusés, finauds!...

GERM.

C'est inouï.

DE BARON.

Ja, Van Paemel, gij hebt de slechte tijd gehad, lijk iedereen. Denkt gij dat wij misschien geen slechte tijd hebbe gehad? De waarde van de grond is op de helf gedaal en de

leven wor van langs om duurder. Nu dat mijn zoon gaat trouw moet ik hem ook eene positie geef, en de volgende jaar doet mijn dochter haar entrée dans le monde. De tijd is slech voor iedereen; wij moeten alle spaar.

V.v.P.

(loopt hoofdschuddend, met gebukt hoofd heen en weer).

T'n kan nie zijn, altij! t'n kan nie zijn! 'T es om d'r zot van te worden.

DE BARONES

(tot moeder Van Paemel).

De luxe is groot geworden, ziet ge, dàt is het. Vroeger waar de boeremeisj kontent met een zwarte mantel 't Zondags en 'n muts met lint, maar nu wil de boerin en dochters juweel en zijden kleeer en schoone hoeden draag precies lijk of ze dames waar.

M.v.P.

O, mevreiwe, ik toch niet, en mijne dochters euk niet. Ik hê nog mijn geiwen eurrijngen en mijn zelveren kruisse die 'k van mijn moeder zoaliger gekregen hê, moar mijn dochters 'n hen niets, mevreiwe, zeudoanig da 'k er hoast beschoamd in ben as z'ievers op 'n kirmesse gevroag worden. 't Es het 'n dijngen mee ons, alij; ge meug zeker zijn dat 't tegenwoordig mee ons 'n heul triestig dijngen is.

DE BARONES

(opstaande).

Enfin, je weet het nu, niet waar? en het is niet noodig om daar nu nog langer over te spreek. Gij kunt eens met malkander spreek en u bepeis en ons dan late weet.

(De anderen staan insgelijks op)

V.v.P.

(met gebogen hoofd heen en weer loopend).

Sakerrrdeeke! da zijn dijngen! Sakerrrdeeke! da zijn dingen! Hôôôô!... ne meinsch zoe d'r zot van worden!

DE BARON.

Maar gij zult niet te lang moge wacht, Van Paemel, want ik heb beloofd aan boer Landuijt de volgende week antwoord te geef.

V.v.P.

(balt de vuist naar den achtergrond).

O die leulijke sloeber, die ne meinsch durft reineweeren!

DE BARONES

(heengaande).

Allons, alzoo verbleef, nie waar? En vergeet niet dat ik Romanie Maandag op de kasteel verwacht.

(Maurice en Germaine zonder te groeten links af.)

M.v.P.

't Es goed mevreiwe.

DE BARON

(heengaande en even terugkomend. Tot Van Paemel).

En dat die wilddief, die Masco, hier niet meer op de hof mag kom. Allons, de goên dag.

V. EN M.v.P.

(te gelijk).

De goên dag, menier den b'ron, en mevreiwe.

(De baron en de barones links af.)

CORD.

(komt driftig uit het huis gesprongen en roept den vertrekkenden na).

Smeirlappen!... Opeters!

V.v.P.

(dreigend tot Cordula).

Ala!... in huis gij!

Cordula weer af. Vader Van Paemel grijpt plotseling een der stoelen vast en verbrijzelt hem met een vloek tegen den grond.

M.v.P.

(hevig ontsteld).

Ha moar, voader, wa peinst-e! Wa doe-je nou toch!

V.v.P.

'k Weinsche, nondedzju! da 'k deud woare!

M.v.P.

(huilend).

Och Hier! och Hier! och Hiere! Es da hier toch 'n leven! Es da hier toch 'n leven!

V.v.P.

(trekt met een ruk naar den achtergrond).

Ala!... laat er ons moar weere noar toe goan.

M.v.P.

(verschrikt).

Woar noar toe, voader!

V.v.P.

(driftig).

An 't wirk. nondedzju! tot da 'k er bij craveere.

(Roept in den achtergrond)

. Ala, Désiré, voer moar veurt oale, jongen; t'n messànt⁽¹⁾ nou nie mier dat 't wa stijnt. En loat den hoane moar kroaien euk, d' hinnen zillen misschien zeuveel te liever eiers leggen: W'hên ze neudig.

(Neemt zijn spade op den schouder en met groote passen in den achtergrond af).

Tweede Tooneel

DE VORIGEN, KAMIEL, MASCO.

KAMIEL.

(Half in soldatenkleedij, half in werkmanspak, blootshoofds. Komt wild binnengehold door het hekje links).

Moeder!... O! moeder!...

M.v.P.

Och Hiere, Kamiel! Wa es da? Van woar komt-egij?

K.

Moeder!... moeder!... 'k ben wiggeleupen van den troep en de sandurms⁽²⁾ zitten achter mij.

MASCO.

(springt door het hekje, een geweer in de hand. Hijgend, tot Kamiel).

Steekt ou wig! Z'n hên ou nie gezien. 'Ze mienen da 'k ik ou ben. 'K leupe noar de bosschen toe en 'zal van doar op

(1) Geeft.

(2) Gendarmen.

ulder schieten. Ze zillen mij achtervolgen in ploatse van ou.

(Hollend weer weg).

M.v.P.

Och Hieré! Kamiel, wa es er toch gebeurde!

K.

(huilend)

'K ben wiggeleupen. Z' hên d'r wried op geschoten, moeder! Vreiwén! kinders! mannen! En roepen en schriemen! En bloed langs de stroate! O moeder! moeder! moeder! 't Es te wried! 't es te wried!

M.v.P.

Och God! och God!

(men hoort een schot in de verte)

. Hôôôô!...

K.

(gejaagd).

't Es Masco! Hij schiet op de sandurms. Ze mienen dat-e-k ik ben en ze joagen d'r achter in de bosschen. Brave jongen, die Masco! Hij reschiert zijn leven om 't mijne te redden.

(Vliegt zijn moeder om den hals)

. Adzju, moeder, 'k moe vluchten. 'K hê geld! 'K vertrekke morgen noar Amerika, bij nonkel Justien! 'K zal ou dikkels schrijven.

M.v.P.

O!... o!... o!...

K.

Adzju, moederken, adzju! De complimenten an voader, an Désiré, en an de zusters. Edeward 'n hê 'k nie gezien, moeder,. K'n wee niet of hij nog leeft of dat hij euk deud geschoten es.

(Verscheidene geweerknallen in de verte)

. O! heur ne kier hoe da ze noar Masco schieten. 'K hope toch da z' hem nie 't zille passen! Adzju, moeder, gee mij 'n kruisken.

(Moeder Van Paemel schetst snikkend met haar duim een kruisje op zijn voorhoofd)

. Adzju! adzju! 'k vlucht al achter weg, deur 't huis. 'K zal ou schrijven, dikkels schrijven.

(Hollend af, door de huisdeur)

.

Derde Tooneel

MOEDER VAN PAEMEL, VADER VAN PAEMEL, later MASCO

V.v.P.

(komt gejaagd op den achtergrond op).

Wa es da hier mee al da schieten in de gebuurte?

M.v.P.

(snikkend).

O voader! voader! voader!

V.v.P.

(ongeduldig).

Hawel?... was es er nondedzju gebeurd?

M.v.P.

O voader,... Kamiel,... Kamiel!...

V.v.P.

(driftig).

Hawel, wa es er van Kamiel, nondedzju! Waarom stoa-je doar azeu te tuiten?

M.v.P.

Hij es,... van den troep wiggeleupen...

V.v.P.

(woedend).

Watte!...

M.v.P.

...omdat hij op 't volk nie 'n wilde schieten. Hij es gevlucht!... hij goa... hij goa morgen...

V.v.P.

Wa zegt-e doar! Kamiel wiggeleupen van den troep! Woar es hij? Hêt hij hier geweest?

M.v.P.

(smeekend).

O voader, voader...

V.v.P.

(dreigend).

Woar dat hij es? vroag ik ou.

MASCO.

(komt hollend in den achtergrond op).

Pas op? de sandurms? Ze zijn mijn speur kwijt en ze komen noar hier! Es Kamiel wig?

V.v.P.

(driftig, met uitgestrekte hand. Tot Masco).

Zij-je gij hier zelf hoast wig? Alo, van 't hof, en hier giene voet mier te zetten.

M.v.P.

O voader... hij hê Kamiel 't leven gered.

V.v.P.

't Es gelijk! Hij moe hier weg!

MASCO.

'K goa wig; 'k goa wig. We zillen later mallekoar wel spreken.

(Geluid achter het scherm)

. Pas op, zulle! Ze zijn doar!

(Springt door de huisdeur weg).

V.v.P.

(hem nahollend).

Watte! gij sloeber! Ge durf gij in mijn huis nog komen!

Vierde Tooneel

DE VORIGEN, DE BRIGADIER, DE GENDARME, SCHIETTEKATTE.

SCH.

(Links op. door het hekje, dat hij achter zich sluit. Hijgend tot den brigadier en den gendarme, die te gelijktijd op den achtergrond verschijnen).

Alhier 'n zal hij nie mier wigspringen.

DE BRIGADIER

(buiten adem tot Vader van Paemel, die driftig uit het woonhuis komt).

Van Poamel, woar es ouë zeune Kamiel?

V.v.P.

Dat 'n wee 'k niet, menier den brusedier. 'K zoek er euk achter.

DE BRIG.

(Tot de gendarme).

Blijf gij hier de wacht houên.

(Duwt Van Paemel op zij en dringt in huis)

. We zillen de sloeber wel te pakken krijgen!

M.v.P.

(Zakt als in zwijm op een der stoelen neer.

Voader,... voader,...

V.v.P.

(ruw)

Hawel?

M.v.P.

(haast onhoorbaar).

'n Zeg het ilder niet.

V.v.P.

Da 'k moar 'n wiste!

DE BRIG.

Gejaagd op den drempel van het woonhuis. Tot de

gendarme en tot Schiettekate).

Toe!... hoast ulder!... alhier! Hij es al achter wiggeleupen! Hij vlucht in 't veld!

(Alle drie door de huisdeur af. Moeder van Paemel valt in onmacht van haar stoel).

V.v.P.

(vangt haar in zijne armen op).

Désiré!... Kerdule!... Romenie!... Kom help mij! Moeder hê wa gekregen!...

*Désiré komt hinkend, met Romanie uit den achtergrond en Cordula uit het woonhuis gehold.
(Schoten in de verte).*

Derde bedrijf

Zelfde decor als in het eerste bedrijf.

Eerste Tooneel

VADER VAN PAEMEL, MOEDER VAN PAEMEL, DE PASTOOR, CORDULA, ROMANIE, CÉLESTINE.
Bij het opgaan van 't gordijn zitten, rechts, Vader en Moeder van Paemel, elk aan een zijde van den haard. Moeder van Paemel, een weinig van het vuur af, zit in een leunstoel, met kussens achter den rug. Links, op den voorgrond, zitten Célestine en Romanie kantwerk te maken. Door een deur rechts, achter den haard, komt de pastoor te voorschijn, gevolgd van Cordula, die terstond bedrijvig in de keuken heen en weer loopt.

V.v.P.

(met matte stem tot den pastoor).

Hawel, menier de paster, wa denkt er ou van? Hoe vindt g'hem?

DE PASTOOR

(neemt een stoel naast Moeder van Paemel. Célestine houdt op met speldewerken en kijkt en luistert vol belangstelling naar den pastoor. Romanie, het hoofd diep gebogen, werkt in stilte voort. Af en toe veegt zij stille tranen weg).

Da goa nog al. De pijn es toch verminderd. Ge moet kroaze hên, Van Poamel, en ouw vertreiwten stellen in ons Hiere.

V.v.P.

We zijn ongelukkige meinschen, menier de paster. Geleuf mij da w' ongelukkige meinschen zijn.

DE PAST.

Ons Hiere beproeft ou, Van Poamel, moar g'n meug nie wanhopen. Wie weet hoe of hij ou misschien loater zal beleunen.

V.v.P.

'k Ben zeven en tsjestig joar oud, menier de paster, en van mijn twaalfste joar af hê 'k zonder ophouên gewrocht. Es da nou de beleunijge veur al mijnen oarbeid?

Telkens terwijl haar vader spreekt gaat Célestine stil weer aan 't werk. Zoodra de pastoor spreekt blijft zij aandachtig luisterend weer stil.

DE PAST.

Ge moet geduld hên, Van Poamel. Gods wegen zijn ondeurdringboar.

V.v.P.

We zijn oud en versleten, menier de paster, versleten van den oarbeid; mijn wijf es ziek en z'n zal meschien nooit mier genezen. In 't begin van ons houwelijk en euk loater as onz' kinders greut werden, hân we moed op ons leven, menier de paster. W' hoopten da w' hulp en steune zoên g'had hên van onz' kinders, en 'n beetse rust en welstand in onzen ouën dag. Hawel,... in ploatse van hulpe, rust en welstand, 'n hên nie anders as verdriet en ongeluk.

DE PAST.

Ha moar Van Poamel, jongen, iedereen hê zijn diel van verdriet op de weireld. G'n meugt doar azeu nie altijd op peinzen.

V.v.P.

(zich animeerend).

Toet toet, menier de paster, 'k moe 'k doar zeker altijd op peinzen, want wulder hên mier as ons diel, wulder hên te veel verdriet op de weireld, en 't ienigste da mij somtijds nog 'n beetse treust, da es van d'r ne kier van te spreken.

DE PAST.

Och!...

V.v.P.

K'n kân da nie altijd onder mij houên, menier de paster, 'k zoe d'r van versmachten. As ik op al ons ongeluk beginne te peizen, as 'k beginne te peizen da mijnen ouwste zeun in 't kot zit veur te branden en te meurden, da mijne jongste zeune lijk ne laffe voagebond gevlucht es noar Amerika, en da mijnen twieden

(met snikkende stem)

den besten en den broafsten en den nistigste jongen van de weireld op stirve ligt van ziekte, zonder nog te spreken van al die ander ongelukken die op ons gevalle zijn,... dan moe 'k mij ne kier luchten, menier de paster, of 'k zoe d'r wa van krijgen, 'k zoe d'r zot van worden.

DE PAST.

Joa zeker, 'k verstoa heul goed dat-e doar veel verdriet in hêt, Van Poamel. Moar g'hêt toch euk wel treust in ou leven; g'hêt toch ouw dochters, die goed en broave zijn.

V.v.P.

(verwonderd).

Mijn dochters, menier de paster?

DE PAST.

Wel joa, ou dochters.

(Wijst naar, Célestine)

. Es ou ouwste dochter gien nistig, broaf, godvruchtig meisken?

(Célestine valt zenuwachtig weer aan 't werk. De pastoor wijst naar Cordula)

. Es ou twiede dochter nie fel en kroazig lijk 'n mannemeinsch?

(Wijst naar Romanie)

. Es ou jongste nie ierlijk en...

(Romanie begint plotseling hevig te snikken)

. Kijk kijk, wa schilt er dan?

M.v.P.

(zuchtend).

Ach!...

V.v.P.

Menier de paster?...

(korte pauze)

menier de paster, weet-e gij meschien niet wa veur n' greut ongeluk dat er nòg op ons gevallen es?

DE PAST.

(verwonderd).

Wat veur 'n greut ongeluk dat er nòg op ilder gevallen es? bah nien ik!... Wa ès er op ilder nog gevallen?

Moeder van Paemel begint ook te weenen. Cordula loopt gejaagd heen en weer. Célestine werkt zonder opkijken door.

V.v.P.

Weet-e gij nie, menier de paster, da Romenie op 't kastiel was om doar heure stiel te lieren as bovemeissen en loater bij menier Maurice te goan dienen?

DE PAST.

(kijkt naar Romenie die hevig blijft snikken).

't Es woar, 'k hè doar toch iets van g'heurd. En... es z'r wiggezonden.

V.v.P.

Joa z', menier de paster, z' es 'r wiggezonden.

DE PAST.

Omdat...

V.v.P.

Menier de paster,... es 't serieus dat-e gij nog nie heure zeggen hêt, wat dat er gebeurd es?

DE PAST.

'K geef ou mijn woord van iere.

V.v.P.

Hawel, menier de paster, Romenie es van 't kastiel wiggezonden omda z'n kind moe krijgen

(toenemend gesnik van Romanie)

... van menier Maurice.

DE PAST.

(hevig verbaasd).

O!... o!... o!... en hij stoat op 't peunt van te treiwen!

V.V.P.

(heftig).

Zij es 'r veuren wiggezonden, menier de paster, en *wij* moeten d'r veuren verhuizen.

DE PAST.

Joa moar, joa moar, joa moar, es da allemoal wel woar? Menier den baron es toch ne godvruchtige, christelijke meinsch, en menier Maurice hè toch altijd, veur zeuverre da 'k wete, 'n goe gedrag g'had.

CORD.

'n Goe gedrag! Sloeber en smeirlap geleupen mee slecht vriewevolk uit de stad, dà hêt hij heul z'n leven gedoan! En nou dat hij...

DE PAST.

(haar onderbrekend).

Joa moar hij stoat op treiwen, jonge dochter, hij stoat op treiwen!

CORD.

(vinnig).

Hawel joa, 't es dà percies! Vroeger liep hij bij 't slecht vriewevolk in de stad, moar nou dat hij ging treiwen moest hij hem stil houên, e-woar?

(Wijst naar Romanie)

. En doarom hêt hij da onneuzel schoap gepakt, de smeirlap!

V.v.P.

Azeu es 't. Moar 't 'n es niettemin euk woar da...

DE PAST.

Joa moar joa moar, jonge dochter, en Van Poamel, weet-e gulder wel dat dat 'n heul irge beschuldegijng es! 'K stoa d'r compleet van te beven van de schrik.

CORD.

(tot den pastoor).

Vroag het an Romanie zelve as ge mij nie 'n geleuft. 'K weinsche dat 't leugens woaren 't gien da 'k hier zegge.

DE PAST.

't Es wried! 't es wried!

(Tot Romanie)

. Moar, jonge dochter, hêt-e gij toch nie gepeisd dat-e gij doar zonde en kwoad mee deed! Peis tocht ne kier hoe schrikkelijk dat da es: ou bezig hoûen mee ne jongeling die op 't punt stoat van te treiwen!

CÉL.

O! da es toch 'n schande, e-woar? menier de paster! Es da toch 'n schande!

(Zij huilt)

.

ROM.

(insgelijks huilend).

K'n wist ik niet wat dat-ie hij wilde doen, menier de paster. Hij hêt mij schouw gemoakt, hij hêt mij verdriegd da voader zou moeten verhuizen as 'k zijn goeste nie 'n dee.

CORD.

(tot den pastoor).

Joa moar, z'hên al mier gedoan, de smeirlappen. As 't spel zeuverre was dat 't uit moest komen, hêt de snotneus heur honder fran wille geên om 't op ienen van de knechten te willen steken, en de ouwe vuilkonte van 'n baronesse hêt 'r in mee gedoan. Z'hên den toafelknecht uitgekocht om hem mee onz' Romanie te doen treiwen, en as Romanie gezeid hêt da ze nog liever zoe gestorve zijn dan dat te doen, hên z'heur zonder ne cens mee pak en zak op stroate gesmeten. En de toafelknecht, die da nie schelen 'n kan, van de moment dat hij moar de cenzen hêt, leupt nou overal in

d'hirbirgen van 't dorp vertellen dat da kind van hèm zal zijn. Smeirlappen! zeg ik.
Smeirlappen!

(Balt de vuist)

. O! da 'k ik 'n mannemeinsch woare!

V.v.P.

Ge zie gij wel, e-woar? menier de paster, da 'k ik mij zeudoanig van mijn dochters
nie te beloven 'n hê, nie mier as van mijn zeuns. 't Kastiel hê, op alle menieren,
schandelijk mee ons gehandeld, da es zeker,

(wijst naar Romanie)

moar zij 'n hê euk nie gedeugen, ze was oud en greut genoeg om heur nie mier te
loaten bedriegen.

M.v.P.

Ach moar, voader, 't was toch nog zulk 'n onneuzel schoap as ze noar 't kastiel
vertrokken es.

V.v.P.

Tut, tut, tut, al wa konten, Mij'n zillen ze gien jong moaken, want 'k hê 'n stiersgat, en al 't mannevolk es precies gelijk: d'r en es gien ienen die 't zal loate liggen as hij de keur hêt, moar 'n vreiwemensch moe oppassen. Z'n hê moar ien ploatseken op heur lijf woar da z'heur kéunen bedriegen, en doarom 'n mag ze 't nie loate pakken. Z' hê percies wat da ze verdient, en dat 't nie 'n woare da 'k mijn zieke vreiwe gien altoassie⁽¹⁾ 'n wil aandoen, 'k smiet heur euk op stroate, percies lijk of z' op stroate gevlogen es uit 't kastiel, percies lijk of ik mijnen ouwste zeun op stroate geschupt hê omdat hij nie 'n wilde deugen

(geeft een vuistslag op de tafel)

en lijk of ik, nondedzju! doen zal 't es gelijk mee dewelke van mijn jongens die ulder nie 'n wille voegen.

CORD.

(tot Van Paemel).

Ha ge zoedt gij euk ne sloeber zijn, da ge da moest doen.

M.v.P.

(anstig).

Cordule!... Cordule!...

V.v.P.

(tot Cordula).

Houdt ouën bek, gij. En as 't ou hier nie an 'n stoat

(wijst naar de deur)

aldoar keunt-e buiten, zie, zeu wel as d'andere.

M.v.P.

(smeekend)

Ha moar voader toch...

CORD.

(boos).

Ah! c'est ça! Nou da ge toch moet verhuizen keunt-e mij missen, e-woar? Ge zoedt wel anders klappen dan g'hier op ouw hof mocht blijven.

(1) Hevige schrik.

V.v.P.

(dreigend half opstaande, met een vuistslag op de tafel).

Ouw smoel houën, zeg ik. G'n hêt hier niets te zeggen, gij, niets, nie mier of 'n ander. Hé-je gewirkt, 'k hé d'r ou veuren onderhouën. En bovendien, k'n wille nondedzju! deur mijn jongens nie geduuveld worden!

(Cordula beleedigd af, in de ziekenkamer, rechts)

.

CÉL.

(nijdig).

Ha moar, voader, 'n vloekt toch azeu niet in de presensie van menier de paster.

V.v.P.

(woedend, tot Célestine).

Watte! gij verdomde kwezel! Zoedt-e gij mij euk al durve wetten stellen! Goa gij, nondedzju! noar 't kleuster en wor nonne, as ge te leeg zijt om hier t' helpe wirken.

M.v.P.

O voader! voader!...

DE PAST.

(Gezagvoerend opstaande).

Van Poamel, 'k verbie ou

in mijn tegenwoordigheid God's noame te lasteren. Ge meug peizen en zeggen wat da ge wilt, moar g'n meug nie vloeken.

V.v.P.

(kalmer).

Pardon, menier de paster. 't Es woar 'k hê mij te verre loate goan, moar as ne meinsch azeu op alle manieren getormenteerd wordt, g'n weet op 'n einde nie mier wat da ge nie 'n zoedt doen.

DE PAST.

(gaat weer zitten).

Ge moet kalm zijn, Van Poamel. 'K zal ou helpen, en trachten goed te moaken 't gien da k' kan. 'K zal trachten te moaken da Romanie ne goên dienst krijgt as memme⁽¹⁾, en 'k zal den baron goan spreken en zurgen da ge nie 'n moet verhuizen.

V.v.P.

't Es al te loate, menier de paster. Mijn hofsteê es onder mijn gat verpacht aan den ouwste zeune van sloeber Landuijt, die d'r al joaren lang op loerde. Da es mijn beleunijng om hier drei en dertig joar lang lijk 'n bieste te wirken en alle joaren mee Kerstdag getreiwige mijne pacht te betoalen.

DE PAST.

't Es spijtig... 't es spijtig,... moar d'r zijn nog ander en meschien beter hofstêes te vinden as de deze. 'K zal moaken da g'n geschikte doenijng vindt.

V.v.P.

G'n moet ou doar gien moeite veure geën, menier de paster, want 'k 'n hê toch gien geld mier om op 'n ander hofstêe te komen. 'K ben gereineweerd, menier de paster, zeu plat as 'n luis gereineweerd.

DE PAST.

(ongeloovig)

Och? och!... Azeu ne fellen, nistigen boer lijk of ge gij zijt! Dat 'n es nie meugelijk!

P.v.P.

Zeu plat of 'n luis, menier de paster, ge meug mij woar geleuven. Menier den b'ron es rijke geworden mee mijnen oarbeid, moar ik ben deur mijnen oarbeid gereineweerd.

DE PAST.

(tot moeder Van Paemel).

Hij overdrijft wel 'n beetsen, es 't nie woar, moederken?

M.v.P.

(1) Min.

Bah! hij 'n doet, menier de paster. We 'n hên wulder niets mier.

V.v.P.

(tot den pastoor).

Zoek gij mij 'n goeje kurtweunste⁽²⁾, menier de paster, as ge nog iets veur mij wilt doen. Da es 't ienigste woar da 'k ik nog op kan komen.

M.v.P.

Ik zoe noar Amerika willen goan, menier de paster.

(2) Huisje van het liefdadigheidsbestuur.

DE PAST.

(verbaasd).

Noar Amerika, nog al?

M.v.P.

O joa, 'k zoe d'r toch zeu geiren noar toe goan. Hier 'n hên we toch nie anders mier as ongeluk te wachten. Da 'k genezen woar en da Van Poamel wilde 'k zou d'r tòch zeu geiren noartoe goan.

DE PAST.

Ha moar wa zoe-je gij doar op ouën ouderdom goan doen, moeder Van Poamel?

M.v.P.

'K zoe bij Kamiel goan. Hij es er toch zeu kontent en hij vraagt standvastig of da we wille komen.

(Haalt met bevende hand een brief uit haar zak en geeft hem aan den pastoor)

. Kijk, leest da ne kier, 'k hê van doag al weere ne brief van hem ontvangen. Hij 'n vergeet ons niet; 't es toch zulk nen broave jongen.

V.v.P.

Zeg liever: 't was nen broaven jongen...' Want ik 'n hiete da gien broave jongens mier die uldere post bij den troep deserteeren. 'K hiete dâ lafoars:

(met een snik in de stem)

. Désiré,... dâ es nen broave jongen. Dat hij moar 'n kon genezen, 'k zoe mij meschien in al ons ander ongeluk nog keunen treusten.

(Weent)

. Moar, ge zilt zien, hij 'n zàl nie mier genezen. Hij trekt hem ons ongeluk al te veel te stijf an. Hij 'n zeg nie veele, die jongen, moar 't eet hem op van binnen, 'k wete datte. Sedert dat hij g'heurd hêt da we moete verhuizen, 'n hêt hij gien gezond' ure mier g'had.

(Weent)

.

DE PAST.

Hêt kroaze, Van Poamel, en ons Hiere zal hem over ou wel ontfirmen, es 't nou niet, dan loater.

(Leest in den brief)

. Joa, joa, Kamiel es doar kontent, da zie-ie. Hij es doar bij zijn onkel Justien, e-woar?

M.v.P.

Joa hij... Lees moar luie, menier de paster, da 'k het euk nog ne kier heure. 't Es euk nog mijnen ienigen treust in al ons ongeluk.

DE PAST.

(zet zijn bril op).

Loat e-kier zien dan.

(Leest)

.

ROCK ISLAND, Illinois, den 2^{den} October 180...

Beminde vader en moeder en broeders en zusters,

Ik neem de pen in de hand om u te laten weten den staat van mijn gezondheid en verhoop van u hetzelfde. Ik peins nog wel dikwijls op Belzeland, en sitoe op u allen, beminde ouders en broeders en zusters, en ook wel op de vrienden en de kennissen

van 't dorp, maar alles is hier toch zoo heel anders en de boeren en de werkmenschen zijn hier rijke menschen in vergelijking met wat ze in Belzeland zijn. Nonkel Justien is hier ne rijken boerenheere geworden en hij en kan haast geen Vlaamsch meer klappen en verstaat er hem niet aan dat gij allen al lang naar Amerika nog niet gekomen zijt. Hij zegt dat hij nog altijd gereed is om uwe reize te betalen als gij wilt overkomen en dat gij hier in min dan vijf jaar rijker zoudt zijn als dat gij ooit in Belzeland geweest hebt. Als ge toch peist, lieve ouders, en broeders en zusters, dat de werkmeinschen hier drei keers per dag vleesch en visch en eiers eten, en alle dagen een stuk taart bij hun noenmaal zoo goed als bij ons op de kermissen. Het eenigste wat ik hier nog al lastig vindt dat is in den zomer de groote warmte en de meuziets⁽¹⁾. Zij zijn maar den helft zoo groot als bij ons en gij en hoort ze nooit ronken, maar zij kunnen stekken dat gij er dagen lang weffels van op uw vel draagt. Maar dat is toch geen reden om naar Amerika niet te komen, aangezien het anders toch zoo goed is. Peis ne keer, vader, dat nonkel Justien een rijpaard heeft, alleen voor zijn plezier. En hier en is dat ook niet gelijk in Belzeland waar eenen boer of arme werkmensch zou beschaamd zijn van in eenen café te komen. Iedereen, arm of rijk, komt hier in de schoonste hotels en cafés, en wordt voor zijn geld zoo goed bediend alsof hij eenen prinse was. Dat kunt gij in Belzeland niet begrijpen, niet waar, en vader zou toch in geenen café een druppel durven drinken, waar meneer den baron of meneer Maurice ook zitten. Het spijt mij niet, lieve ouders, dat ik naar hier gekomen ben en dat ik op de arme werkmenschen niet geschoten heb. Al die dat hier weten zeggen dat ik wel gedaan heb met op de werkmeinschen niet te schieten, en dat het...

V.v.P.

Zeggen ze niet dat hij euk wel gedoan hêt, mee van den troep wig te leupen?

DE PAST.

Ala toe toe, Van Poamel, g'n meug zeu hoatdragend nie zijn. Ge moet keune vergeten en vergeven.

V.v.P.

Vergeten niet, menier de paster. Zulke schande 'n vergeet ik nooit.

DE PAST.

Joa ge doet.

(Van Paemel schudt krachtig het hoofd)

(1) Muggen.

Wach ne kier, woar woaren we dan?... Ah....

(Leest)

en dat het een groote schande zou zijn van op mijne broeders te schieten. Nu mag ik als deserteur in het land niet meer komen, dat is wel waar, maar dat zou mij toch niet spijten als ik u allen maar van tijd tot tijd eens konde zien. Maar ik verdien hier nu al zestien dollars in de week; peis toch dat is meer dan tachtig franken en de volgende maand word ik nog verhoogd, en ik hoop dat ik later ook met naartig te werken rijk zal worden gelijk nonkel Justien, en als er dan eens eenen prinse of eene prinsesse trouwt in Belzeland krijgen de deserteurs gratie en mag ik in 't land terug komen, te meer dat ik altijd goeden dienst gedaan heb in het leger en nooit gestraft heb geweest, en toch maar drie maanden meer te dienen had als die ongelukkige troebels uitgebroken zijn. Het spijt mij zeer stijf dat Eduard nu in 't kot moet zitten maar ik heb eenen brief van hem ontvangen dat hij toch gezond is ondanks de slechte kost die hij moet eten, en ik heb hem weer geschreven dat hij sitoe naar Amerika moet komen als hij losgelaten wordt, want dat hij hier vrij en gelukkig zal zijn met zijne vrouw en zijne kinderen, en dat er hier voor hem in zijn stiel toch zulk een schoone daghuur te verdienen is.

V.v.P.

(spottend).

Heu!... hij zal d'r wel gekomen zijn peis ik. ne rasphuisveugel!⁽¹⁾ Moar 't es woar, 't zit er ginder vol van.

DE PAST.

Joa, moar, hij kan hem toch beteren, van Poamel.

V.v.P.

O joa joa hij, 'k peis 't euk. W' hên d'r hier stoalkes van gezien.

DE PAST.

Enfin,... laat ons e-kier veurt lezen.

(Leest)

. Ik vraag u nog eens vergiffenis, beminde ouders, voor het verdriet dat ik u aangedaan hebt, maar als gij naar hier wildet komen zoudt gij toch oprecht zoo gelukkig zijn en zien dat ik gelijk had van te handelen zooals ik deed.

V.v.P.

Ha! nondedzju!...

DE PAST.

Hiermede sluit ik mijnen brief en verwacht spoedig nieuws van u allen.

Uwen verkleefden zoon en broeder,

KAMIEL VAN PAEMEL.

(1) Veroordeelde.

P.S. Laat mij ook weten hoe Romanie het stelt op het kasteel.

(Wanhopige beweging van Vader van Paemel. Heviger geweest van Romanie)

en of zij al in haren nieuwen dienst is. Weet gij wat een goed meissen hier verdient in Amerika!... Van de twintig tot de dertig dollars in de maand, dat is van de honderd tot honderd vijftig franken in de maand, en zij een heeft bijkans niets te doen, en moet geen schoenen kuischen en heeft eenen salon met eene piano waar zij alle avonden hare vrienden en vriendinnen mag ontvangen. Ja, lieve ouders en zusters, en broeder, gij zoudt aardig opkijken als gij hier de zoons en de dochters van nonkel Justien moest zien. Den oudsten zoon schrijft op een kantoor waar hij honderd dollars, dat is meer dan vijfhonderd franken in de maand verdient en hij is schooner gekleed dan mijnheer Maurice van 't kasteel, en zijn dochters zijn zoo schoon gekleed als de baronesse en de eene speelt op de piano en de andere op de viool.

Veel complimenten aan Karel Van Hecke, aan Leo Walgraeve en de andere vrienden uit het dorp en zegt hun dat zij maar spoedig naar Amerika moeten komen en dat zij hier buufstukken zullen eten in plaats van kernemelkpap. En doet ook vooral mijn complimenten aan Masco, aan wie ik grootendeels mijn geluk te danken heb. Ik heb hem zelf al geschreven maar ik weet dat hij niet geleerd is en daarom heeft hij mij geen antwoord kunnen zenden. Hij is toch eenen braven, goedhartigen jongen al is hij zulk eenen grooten pensejager, en als hij hier in Amerika was zou hij niet meer moeten pensejagen om hem te amuseeren, want er is hier wild in overvloed en iedereen mag gaan schieten die er goeste naar heeft. Ik zou kontent zijn als hij met Cordula wilde trouwen en ook naar hier komen, en eerlijk met werken zijn brood verdienen.

M.v.P.

(ontroerd).

Hawel, menier de Paster, es da nou toch giene scheunen brief?

DE PAST.

Joa 't zulle, da es zeker ne scheunen brief, en 'k verstoat da ge zoedt goest hên om doar euk noartoe te goan.

(Tot vader Van Paemel)

Gij niet Van Poamel?

V.v.P.

(somber; schudt traag het hoofd)

Nie,... ik niet, menier de paster. Ik blijve woar da 'k ben.

DE PAST.

Hm!... 't es het nog al 'n dijngen euk,... zeu verre.

(Kijkt even om naar de deur der ziekenkamer alwaar Cordula verdwenen is. Tot vader en moeder Van Paemel, met gedempte stem)

. Moar Cordula, die moest er noartoe goan.

V.v.P.

Veur mij 'n moe z't nie loaten, menier de paster; ze mag goan as ze wilt, want t'n es nie mier levelijk mee da jong, t'n es doar gien huis mier mee t' houên.

DE PAST.

(als boven).

Kamiel es ne wijze jongen, al hêt hij ongelijk g'had mee wig te leupen van den troep. Heur vrijoage mee die Masco 'n zilt-e gij toch nie keunen tegenhouên, en 't beste woare dat er hij moar mee 'n treiwde en mee heur noar Amerika ging. Hij zoe d'r meschien broave worden.

V.v.P.

Joa Joa, 't es goed, menier de paster, hij mag z' hên, van morgen af as hij wilt. 'K hê d'r iest heul straf tegen geweest, omdat 'n ne leegganger en ne pensejoager es, en da 'k gien leeggangers in mijn eugen 'n kan zien, moar weet-e wat dat er van es, menier de paster,

(lacht nijdig)

sedert dat hij weet da we gereineweerd zijn 'n komt hij nie mier af, zeu slim es hij.

M.v.P.

Ha joa moar, voader, ge weet toch wel da g'hem zelf an de deure gezet hêt, en da g'hem verbôon hêt van hier nog in huis te komen.

Terwijl moeder Van Paemel spreekt, gaat de deur links langzaam open en Masco steekt met aarzeling het hoofd naar binnen.

DE PAST.

(verrast),

Kijk kijk, doar es hij!

V.v.P.

(spottend).

Ha!... da es de moeite weird! Hij hê zeker aan de deure stoan hurken.⁽¹⁾

(1) Luisteren.

Tweede Tooneel

DE VORIGEN, MASCO.

MASCO.

(Links op met aarzeling).

Es 'r gien belet? Elk ne goên dag. Mag ik binne komen, of...

V.v.P.

Joa joa g', kom moar binnen; g'n moet ou nie mier geneeren.

MASCO.

(onthust).

Ala, zeuveel te beter. Moar...

(zwijgt)

.

V.v.P.

Hawèl, wa moet g' hên! W' hurken.

MASCO.

(Wantrouwig).

Gulder doe oardig, 't denkt mij. Wa... wa schilt er dan?

V.v.P.

Niets,... d'r 'n schilt niets. We zijn kontent da w' ou weere zien en we zitten te wachten noar 't giene dat ge goat zeggen... Woar veuren es 't da ge komt?

MASCO.

'K kwam ik ne kier vroagen hoe dat 't goat mee Désiré.

V.v.P.

(Somber).

Stillekes.

MASCO

(Haalt een patrijs van onder zijn buis).

En 'k hê hem iets megebrocht,... da veugelken. Hij zal da meschien geiren eten.

V.v.P.

(kijkt strak naar de patrijs. Spotlachend).

Haha!... 'n patrijsse. Iene van den baron, hê! Alo, 't es goed, leg ze doar moar, 't zal ze wel iemand opeten. Nou 'n moên w' ons nie mier geneeren.

DE PAST.

(gejaagd tot Masco die de patrijs wil op tafel leggen).

Nie nie,... 'n teug ze mij niet, leg z'elders. 'K'n wille da nie zien,... 'k 'n wille da nie weten.

V.v.P.

(tot Masco).

Smijt z'in 't achterhuis,

(Masco gooit de patrijs in 't achterhuis)

en zet ou moar watte.

(Masco gaat zitten. Korte stilte)

. Hawel, es 't al da ge te zeggen hêt!

MASCO

(gegeneerd).

Al!... al en nie al.

V.v.P.

Hawel,... wa es 't ander!

MASCO

(plotseling moedig).

't Andere!... Of da 'k mee Kerdula mag treiwen, da es 't andere.

V.v.P.

Joa g'...

(stil gelach van den pastoor)

.

MASCO.

Joa moar...

V.v.P.

Joa g' zeg ik ou. Es 't nou nòg nie wel!

MASCO.

Joa joa 't,... moar hoe komt dat da g'azeu al mee ne kier...

V.v.P.

Wa kan ik nog mier zeggen of joa? Zoedt-e liever hên da 'k nien zegge?

MASCO.

Nie nien ik, moar...

V.v.P.

Watte?

MASCO.

O gie verdome, ge zit mij te couilleneeren.

V.v.P.

'T'n es gien gedacht van.

DE PAST.

't Es de zuivere woarheid, Masco. We woaren precies bezig mee van ou te spreken as ge binnen gekomen zijt, en Van Poamel zei da g'hier weere mocht komen as 't was om mee zijn dochter te treiwen.

M.v.P.

't Es de woarheid.

MASCO.

(vroolijk opgewekt).

En woar zijn! Ala! zeuveel te beter! Woar es ze?

DE PAST.

Z'es doar in de koamer, bij Désiré. Moar zeg ne kier, Masco, wa goat-e gij doen om van te leven, as ge treiwte.

MASCO.

Wa da 'k goa doen om van te leven, menier de pastor... lijk of ik altijd gedoan hê.

DE PAST.

Pensejoagen dan?

MASCO.

(spotlachend).

O! pensejoagen!... De meinschen mienen datte,... omdat er nou en da ne kier ne hoas of 'n patrijs im mijn huis komt.

DE PAST.

Waarom 'n wirkt-e toch nie, Masco? Waarom 'n goa-je mee Cordula noar Amerika niet, bij Kamiel, die doar toch zeu kontent en zeu gelukkig es?

M.v.P.

O joa, doet datte!... Dat Désiré genezen woare, en da 'k kon goan en dan Van Poamel wilde, 'k'n zoe hier nie lang blijven.

MASCO.

'K zal ik meschien wel goan; 'k'n weet da nog niet, we zillen effen aan zien.

(Geheimzinnig)

Moar 'k hê hier iets nog iets anders te doen. 'K moe hier iets nog iets vereffenen.

DE PAST.

(nieuwsgierig)

Joa!... watte?

MASCO.

Da es mijn affeiren, menier de paster. Ge zilt doar meschien loater wel van heuren.

Derde Tooneel

DE VORIGEN, CORDULA.

CORD.

(komt hastig uit de ziekenkamer geloopt).

Voeder!...

(Tot Masco dien zij plotseling ontwaart)

. Och Hiere,... zij je gij doar euk!

(Weer tot van Paemel)

. Voeder, Désiré zoe geiren hên da ge ne kier bij hem komt. Hij moe ou sitoe iets zeggen.

(Vader van Paemel staat op)

.

M.v.P.

Hij 'n es toch nie slechter, zeker?

CORD.

Bah nien hij... 'k'n weet niet,... hij 'n doet toch moar oardig. Hij wilde malgré hên dat-e gij euk bij hem kwam, moeder.

M.v.P.

(klagend)

Och hier!... en 'k zit ik hier, e-woar? 'K'n kan ik nie mier goan.

DÉS.

(achter 't scherm, met een luiden kreet).

Voeder! Moeder!...

M.v.P.

Och Hier! och Hiere!...

Allen vliegen op naar de deur, rechts.

Vierde bedrijf

Het tooneel stelt een klein, armoedig kamertje voor. Het hoogst noodige van meubeleering en huisgerief. In den achtergrond een deur en twee raampjes. Rechts de haard. Links een deur.

Eerste Tooneel

VADER VAN PAEMEL, MOEDER VAN PAEMEL.

Bij het opgaan van 't gordijn zit Vader van Paemel midden op den vloer met een hakmes kleine brokjes hout te hakken, die hij in hoopjes verzamelt. Moeder van Paemel, steunend op een stokje, komt uit de kamerdeur links

M.v.P.

't Kindeken es stille,... 't sloapt. 't Zal 't al gauwe geweune zijn zonder zijn moeder.

V.v.P.

Joa, dat es nou 't ienigste wat dat er ons in onzen ouën dag nog overblijft: de schande.

M.v.P.

Och Hier, kan da oarm schoapken da helpen? 'K ziet-e 'k ik toch geiren;... en God hêt de voader gestraft, ge moet dà peinzen.

(Moeder van Paemel gaat met inspanning zitten. Lange stilte, terwijl Vader van Paemel machinaal brokjes hout blijft hakken. In de verte hoort men dof kanongebulder, luiden van klokken en toejuichtoon van muziek en zang).

V.v.P.

God hêt hem gestraft, zegt-e gij... God 'n schiet toch mee gien geweiren.

M.v.P.

't Es gelijk,... ons Hier hêt toegelooten dat de misdoadiger gestraft wierd. 'K 'n weinsche niemand gien kwoad, moar 't es toch God die 't zeu gewild hêt.

V.v.P.

Masco hêt hem gestraft,... dà es de woarheid. Masco hêt er op geloerd en op geschoten om hem deud te schieten, en God, verre van hem te straffen, 'n hé nie gewild dat hij stierf. Hij es iene van zijn eugen kwijt, 't es woar; moar dat 'n belet niet dat hij van doage treiwte en rijk en gelukkig es, en da heul 't dorp fieste veur hem viert.

(Wijst naar den achtergrond)

. Heurt

da schieten, en da luien, en da muziekspelen en zingen; oud en jong, oarm en rijk, iederien doe mee, iedereen bewijst hem ierbied. Straks komen ze alhier veurbij, op hulderen terugwig noar 't kastiel, en d'r 'n es nog giene mensch die zal durve peinzen, verre van 't te durve zeggen, dat da *zijn* kind es, die doar in de koamer ligt. 't Kind van ne rijken baronszeune, dat deur oarme meinschen, die hij zelve gereineweerd hêt, opgevoed moe worden! Gien ienen 'n zal dat durve zeggen! 't Es ommers 't kind van den toafelknecht, iederien zegt 't in 't dorp.

(Korte pauze)

. Nie nien,... 'k 'n hiete da gien straffe Gods. Op òns, die 't nie verdiend 'n hên, die ons leven lang ierlijk geleefd hên, op ons valt de straffe Gods.

(Met een snik in de stem)

. Woarom hêt Désiré, dien oarmen duts, verdiend van te stirven? En woarom hên we wij al ons ongeluk verdiend: ons reinewoassie, 't verlies van onzen broafste jongen, de schande van ne zeune die in 't kot gezeten hêt, de schande van ne zeune die nen deserteur es, de schande van 'n dochter die 'n onwettig kind hêt, en de schande van 'n dochter die mee ne meurdenoare getreiw es!

(Kanongeschut, muziek en zang in de verte)

M.v.P.

O, Voader, ne meurdenoare! G'n meugt da toch nie zeggen. Niemand 'n hêt 't gezien.

V.v.P.

Wat geeft dat dat 't niemand gezien 'n hêt? Doar 'n es toch zeker giene meinsch op heul 't dorp die d'r an twijfelt. Woarom hadt hij iest alles g'ried gemoakt om noar Amerika te vluchten zonder dat er iemand iets van wist? Woarom es 't zjuust gebeurd den oavend veur zijn vertrek? Woarom zat Kerdula al in Antwirpen op hem te wachten? Ala toe toe. Vroagt an al die ge wilt' wie dat er op menier Maurice geschoten hêt en ze zillen ou antwoorden dat 't Masco es. 'T 'n es niet dat den baronszeune ne voet uit zijne wig zoe geweest hên hadt hij op de slag deud gebleven in ploatse van moar 'n euge kwijt te zijn, moar 't 'n es niettemin 'n schande te mier veur ons da onze scheunzeune ne meurdenoar es.

M.v.P.

Och,... woaromme zoedt hij da gedoan hên?

V.v.P.

Woaromme?... wie weet da woaromme? Woarom ès ne sloeber ne sloeber en ne meurdenoare ne meurdenoare? Woarom hêt onzen ouwste sloeber tegen de politie en de soldaten gevochten en woarom es onze jongsten lijk ne lafoard van den troep wiggevlucht?

M.v.P.

Och, Voader, Kamiel es toch nen broave jongen en hij ziet ons alle twee geiren. Doar 'n komt toch nooit gienen brief van hem of d'r stoat in dat hij ons toch zeu geiren nog ne kier zoe weere zien. En peis ne kier dat hij ons geld hê willen zenden om...

Tweede Tooneel

DE VORIGEN, DE POSTBODE.

DE POSTBODE

(in den achtergrond op, met een lijvig pak onder den arm).

De goên dag, Van Poamel en vreiwe. Kijk ne kier wa da 'k hier hê veur ulder.

M.v.P.

Och Hiere, facteur, wa es datte?

DE POST.

'K'n weet 't niet, 'k ben zelve curieus om 't te zien. 't Komt van Amerika.

M.v.P.

O! 't zal van Kamiel zijn! Moar hoe moên we da open doen?

DE POSTB.

Wil 't ik doen? Moar ge moet iest den bulletijn aftiekenen.

M.v.P.

Ha moar Hiere, w'n keune wij da niet. W'n zijn wij nie gelierd.

DE POSTB.

Da Van Poamel 'n kruiske zet, 't es euk goed.

Vader van Paemel staat op en zet een kruisje met een potlood op het bulletin.

M.v.P.

(tot de postbode).

Neem,... doar es 'n mes om t' open te snijen.

DE POSTB.

(snijdt het pak open).

'k Ben curieus, 'k ben doanig curieus om te zien wat dat 't es... O!... 't es 'n kreune, azeu 'n scheune kreune van gemoakte blommen. O, kijk ne kier hoe scheune! hoe scheune!...

M.v.P.

(met van bewondering in elkaar geslagen handen).

Och Hiere da es toch scheune! O voader, kijk ne kier hoe scheune!

(Zij begint te huilen)

.

DE POSTB.

En kijk ne kier, doar hangt 'n briefken an.

(Leest)

Om op het graf van mijnen beminden broeder Désiré te leggen.

Geteekend: Kamiel van Paemel.

M.v.P.

(snikkend).

Och Hier, och Hiere!

Vader van Paemel, sprakeloos, gaat weer neergehurkt zijn hout zitten klieven.

DE POSTB.

Hââ!... da es toch scheune!... da es toch scheune! Woar moe 'k ze leggen?

M.v.P.

Zet ze doar in den hoek, tegen den muur.

V.v.P.

(met ontroerde stem).

Trekteert... de facteur... mee nen dreupel.

M.v.P.

Joa ik.

(Zij geeft de postbode een borrel)

. Nog eentje?

DE POSTB.

Bah joa, 'k wil ik nog wel eentje. Dat 'n zal gien kwoad doen.

(Moeder van Paemel schenkt opnieuw het glaasje vol)

. C'est ça, merci. ge zijt bedankt, zulle. Ala, elk ne goên dag. 'k Goa al gauwe ne kier goan kijken noar de fieste ginder. 'k Ben curieus om te weten wat dat er doar gebeurt.

(Toenemend geluid van kanongeschot, muziek en zang in de verte. Postbode in den achtergrond af)

.

M.v.P.

O, voader, nou 'n meugt-e toch nie mier zeggen da Kamiel gienen broave jongen 'n es.

V.v.P.

(weent in stilte, met afgebroken stem).

'K'n zeg ik doar niets van... moar... 't'n es... die scheune kreune niet... die Désiré... weere... zal in t' leven roepen...

M.v.P.

'k Weet ik da wel, moar hij hêt hij 't toch gedoan omdat hij ons en Désiré geiren zag. Och,... loat ons nou liever vergeten 't gien dat de kinders ons misdoan hên, en peinzen dat er euk veel goed in ulder was. Ze goan nou toch amoal wig en we blijven alliene.

(Snikt)

. Wie weet of we nog oeit ien van onz' kinders weere zien. Vergeef het ulder, voader, as z'ou wa misdoan hên. 't Es toch zeu triestig om meschien veur altijd in onienigheid van onz' kinders te moeten schiên.

(Stilte)

.

V.v.P.

Joa 't, 't es triestig om in onienigheid van ou kinders te moeten schiên; moar es 't euk nie triestig van te moete peizen da ge heul ou leven veur ou kinders gewrocht hêt, en da z' ou allemoal verloaten as ge ziek en oud en oarm en versleten geworden zijt? Es da nou 'n meniere van handelen, lijk of Célestine mee ons gedoan hêt, van ons hier in onzen ouën dag in ons miseroabel huizeken alliene te loaten om in 't kleuster nonne te goan worden? En es da 'n meniere lijk of Kerdula gedoan hêt van mee heure sloeber noar Amerika te vluchten zonder ons zelfs goên oavend te kome zeggen?

M.v.P.

Edeward zal toch komen ier dat hij vertrekt; hij hêt 't mij vaste beloofd.

V.v.P.

Hij hêt ou vaste beloofd van te komen, zegt-e, en hij vertrekt morgen en we 'n hên nog nie gezien. 'K ben curieus om te weten wannier dat hij zal komen. Moar 't 'n kan mij waarachtig nie schelen of hij komt of niet. Hij mag vertrekken as hij wilt, den dienen, 'k 'n zal zelfs giene minuut mier op hem peizen.

(Geluid achter 't scherm)

.

M.v.P.

(smekend).

Och voader, 'k heure zijne stap, hij es doar. Och, as 't ou blijft, 'n zijt er toch nie kwoad tegen; zegt hem 'n goe wordeken ier dat hij veur altijd wiggoat.

(Snikt)

. Peist toch da g'hem nooit mier 'n zilt zien. Wilt g't doen voader!

V.v.P.

(stug).

'K 'n weet niet, 'k zal zien.

Derde Tooneel

DE VORIGEN, EDUARD.

ED.

(In den achtergrond op. Met hoort duidelijker het gelui der klokken, de muziek en het kanongebulder).

Dag voader, en moeder. Hoe goat 't mee ulder?

M.v.P.

Dag Edeward. Nog al goed, jongen, en mee ou? Zet ou; ge zij welgekomen.

V.v.P.

(kijkt slechts even om, met koele stem).

Edeward.

ED.

(tot vader Van Paemel).

Voader, 'k kom ou adzju zeggen; we vertrekken morgen noar Amerika.

V.v.P.

(houthakkend zonder op te kijken).

'K hé 't heure zeggen.

ED.

'K weet da ge verdriet g'had hêt in mij voader, en gij euk, moeder. Moar 'k 'n wil in vijandschap van ilder nie schiên, en ier da 'k wig goa kom ik hulder vergiffenesse vroagen.

M.v.P.

(ontroerd).

We vergeven 't ou, jongen, we vergeven 't ou, en w'hopen da ge ginder zilt gelukkig zijn, en Zenobie en de kinders euk.

ED.

Zenobie en de kinders zillen ilder van den achternoen euk adzju kome zeggen, moeder. Ik moe veurop noar Antwirpen te wille van de koeffers.

V.v.P.

(half omgekeerd, tot zijn vrouw).

Hij 'n hê hij ons vergiffenesse nie neudig. Hij hêt hij ommers altijd zijn eigen gedacht gedoan. Hij 'n hê hij ommers euk onz' permissie nie

gevraagd om tegen de saldoaten en de politie te goan vechten.

M.v.P.

Och...

ED.

't Gien da 'k gedoan hèn was om wel te doen, voader.

V.v.P.

(omgekeerd, tot Eduard).

Joa?... Was 't om wel te doen dat-e gevochten het tegen de saldoaten? dat-e meurd en brand hèn helpe stichten?

M.v.P.

Och, voader...

ED.

(zacht).

Joa 't, voader, 't was om wel te doen

(Van Paemel spotlacht)

moar dat-e keunt-e meschien nie verstoan, voader, en doarom...

V.v.P.

Nien ik, zulle, dat 'n kan ik zeker nie verstoan. Zeu verre 'n goa mijn verstand nog niet...

ED.

Hawel, doarom es 't beter van doar nie mier van te spreken.

(Goedkeurend hoofdgeknik van moeder Van Paemel)

. 'K hèn veele geleên, voader, op alle manieren, maar 'k wete da mijn leven nou verbeteren zal, en da 'k gelukkiger zal zijn as vroeger. En doarom wil ik in vriendschap van ou schiën, voader, want 'k hèn nog altijd 'n hope dat-e gulder euk ons ellendig Belzeland zilt verloaten om in Amerika bij ons te kome weunen.

(Ziet de krans)

. Van wie es die scheune kreune doar?

M.v.P.

't Es van Kamiel, om op Désiré's graf te leggen, de facteur hèn ze doar seffens gebrocht. Zilt 'em toch wel bedanken, Edeward?

ED.

Joa ik, moeder, 'k beloof het ou. 't Spijt mij da ge 't zelve nie 'n zilt keunen doen.

M.v.P.

O!... da voader moar 'n wilde!...

V.v.P.

Ik blijve woar da 'k ben.

ED.

G'hêt ongelijk, voader, ge zoedt meschien nog zeuveel scheune rustige doagen keunen hên as ge mee ons meeing. We zoên al te goare veur ulder wirken, lijk of ge gulder veur ons gewirkt hêt as-e we jong woaren.

V.v.P.

(houthakkend).

Ik zal mijn eigen wel helpen, 'k ben da geweune. K'n hê heul mijn leven nie anders gedoan of wirken en zwoegen, en, as ik nie mier 'n kan,... hawel, 't oarmhuis es doar euk nog.

(Houdt even op met hakken)

. 'K ben op dees dorp geboren, 'k hê d'r in de tsjestig joar gewirkt en gesloafd, en 'k wil d'r euk stirven. 'K wille liggen woar da mijn ouërs liggen, woar da Frans en Leonie liggen,

(snikt)

woar da... Désiré ligt.

(Korte stilte)

. Mij 'n moet-e van Amerika nie kome

spreken

(wijst naar zijn vrouw)

moar wil ze zij mee ou meegoan, aangezien da ze doar zulk 'n goeste noar hêt, da moe ze weten. Elk moe zijn zoaken weten, ik 'n zal heur nie tegenhouën.

ED.

(hoofdschuddend).

O moeder...

M.v.P.

Nie, nie, jongen, o nie, ik blijve bij voader, hoe geirne da 'k euk mee ou mee zoe goan. 'T 'n es nie as ge bijkans vijftig joar te goare geleefd hêt, da ge vrijwillig van malkander schiedt. Nie, nie, o nie nie.

Zij weent in stilte. Van Paemel blijft langzaam voort houthakken. Luider weergalmt in de verte het kanongeschot en het gelui der klokken.

ED.

Wannier es Romenie vertrokken?

M.v.P.

Iergisteren; 't schijnt dat het ne goeijen memmedienst es die menier de pasteur heur bezorgt hêt.

ED.

En 't es van doage dat de sloeber treiwit e-woar?

M.v.P.

Joa 't.

(sterker gelui der klokken)

. 'K peize dat den dienst nou gedoan es en da z' uit de kirke komen.

(Gaot naar een der raampjes)

. O, doar es volk ginder inde verte! 'K geleuve woarchtig da z' alhier zille komen.

V.v.P.

Ze zillen heul zeker alhier veurbij komen: ze moên ommers deur de triomfpeurte die ginder an 't einde van de wig staot. Sloeber Landuijt goa ulder 'n oansproak houën, hê 'k heure zeggen.

(Korte stilte waarin men buiten het hooger opstijgend lawaai hoort)

. Moar 'k 'n peize niet dat 't ulder goest es da z' alhier veurbij moeten. Ze zijn zeker schouw dan we wa zoên doen. Iergisteren kwam ik de paster tegen. Zegt hij: Van

Poamel, g'n zilt toch gien schandoal moaken e-woar? as 't moest lukken dat de stoet ouw huis veurbij komt? Zij zoên 't zeker wèl doen, as z' in ons ploatse woaren.

ED.

Zoên ze 't meschien nie verdienen as er wa gebeurde?... Heurt da schandoalig lawijd veur die sloeber! Buiten 'n durven de meinschen azeu niet, moar dat 't in de stad woare hij zoe veel kans hên da z'hem vitriool in zijn gezichte sloan.

M.v.P.

trekt het raam half open. Naderend geluid van muziek en zang en juichkreten. Verre kanonschotten en klokkengelui).

Voader!...

(Geschrei van het kind achter 't scherm).

V.v.P.

(opstaande).

Ze moaken 't kind wakker mee ulder smeirig lawijd. 't Schriemt.

(Heviger geschrei van het kind)

.

M.v.P.

(gaat naar de deur links).

'K zal 't uit zijn beddeke nemen.

ED.

(Rukt het raam open).

En loat het ulder moar zien, an de smeirlappen!

Moeder van Paemel komt sussend met het kind op haar armen uit de kamer. Alle drie roerloos, op een afstand van het raam, van Paemel met zijn hakmes nog in de hand, zien den stoet voorbijgaan: eerst een spelend muziekkorps, dan de schooljongens met den meester op zij, dan een wagen met maagdekens in 't wit, dan een eerewacht van boeren te paard, dan het rijtuig van de jonggehuwden, waarin ook de baron en barones zitten, dan de dorpsgemeenteraad en eindelijk het volk, door Schiettekate met getrokken sabel op behoorlijken afstand gehouden. Juichkreten: 'Leve de jonge baron! Leve de jonge barones?' weergalmen onophoudend, en in de verte luiden de klokken en buldert het kanon. Maurice draagt een zwarte monocle over zijn uitgeschoten oog. Hij en de baron kijken heel even, uit de hoogte, bij Van Paemel in. Schiettekate staart dreigend; het gepeupel werpt spottende blikken naar binnen. Sussend wiegt moeder Van Paemel het stil geworden kind op haar arm.

ED.

(knarsetandend).

Sloebers van kastielhieren!... Sloafsch, ellendig volk!

De stoet is voorbij en het lawaai sterft langzaam in de verte weg.

ED.

(balt dreigend de vuist).

Den tijd 'n es nie verre mier da zulke dijngen nie mier 'n zille gebeuren. 't Ure van de wroake zal wel hoast gekomen zijn.

(Moeder Van Paemel gaat langzaam weer zitten, vader Van Paemel gaat opnieuw, neergehurkt, hout klieven. Eduard neemt zijn pakje op, en rijkt zijn moeder de hand)

. Ala, moeder, ik moe wig.

(Ontroerd)

. Adzju, moeder, stel het al wel. 'K hope dat 't veur altijd nie 'n es da we van malkander schiën. 'K hope da we mallekoar nog weere zillen zien en da w'al te goare nog gelukkig zillen zijn.

M.v.P.

(begint eensklaps te huilen. Vader van Paemel hakt langzamer hout).

'K hoop het euk, Edeward, en God bewoare ou, jongen. Kom,... 'k ou 'n kruiske geven. G'n geleuf gij doar wel nie an, moar 't es toch nog nen treust veur mij,

(Eduard buigt zich naar zijn moeder en zij schets met den duim een kruisje op zijn voorhoofd)

en ge moet het an Kamiel overgeven. De goe reize, Edewoord jongen. Zuigt da g' ou geld nie 'n verliest en da g' in geen slecht gezelschoap 'n dompelt. Schrijft ons al gauwe van as g' angekommen zijt en van as ge Kamiel gezien hêt.

ED.

(haar weenend omhelzend).

Joa ik, moeder, 'k beloof het ou, 'k zal 't doen. Adzju, moeder,... moederken.

M.v.P.

God bewoare ou, Edewoord jongen, en da ge nog iets moest vergeten hên, we zillen 't ou zenden.

(Zenuwachtig-machinaal wiegt zij het kind op haar knieën)

ED.

(tot vader Van Paemel die opgestaan is).

Adzju, voader,

(hij drukt hem de hand)

adzju.

(Gaat plotseling snikkend naar de deur)

V.v.P.

(met hikkende stem).

Edewoord,... de goe... reize, en 'k hope... dat-e ginder... zilt gelukkig zijn.

(Eduard opent de deur. Moeder Van Paemel, de beide handen voor haar oogen, huilt en snikt aanhoudend door)

. En doe euk... onz' complimenten... aan nonkel Justien.

ED.

En an Kamiel, voader, moe 'k niets zeggen an Kamiel? Mag ik hem nie zeggen da g'hem vergiffenisse schijnkt en da g'hem geiren-ziet.⁽¹⁾

V.v.P.

(ontroerd).

Joa g'... zeg het hem... Zegt hem da 'k hem euk geluk weinsch in zijn leven... en

(snikkend)

da 'k hem danke... veur die scheune kreune... die hij gezonden hêt... veur Désiré's graf.

Eduard af en vader Van Paemel hevig snikkend weer gehurkt bij 't hoopje hakhout).

(1) Liefhebt.

EINDE